

30 SR 159.922

ДЕРОВИЋ С.

Примјери из жив

00000175

COBISS

КА „ДЈЕЛА И ЉУДИ“ К
РОВИЋ 886-32

Д. П. ОРЦИ О СЕБИ И ЖИВОТУ

КЊИЖАРА БРАЋЕ КАВАЈА - НИКШИЋ

Презиме и име писца,

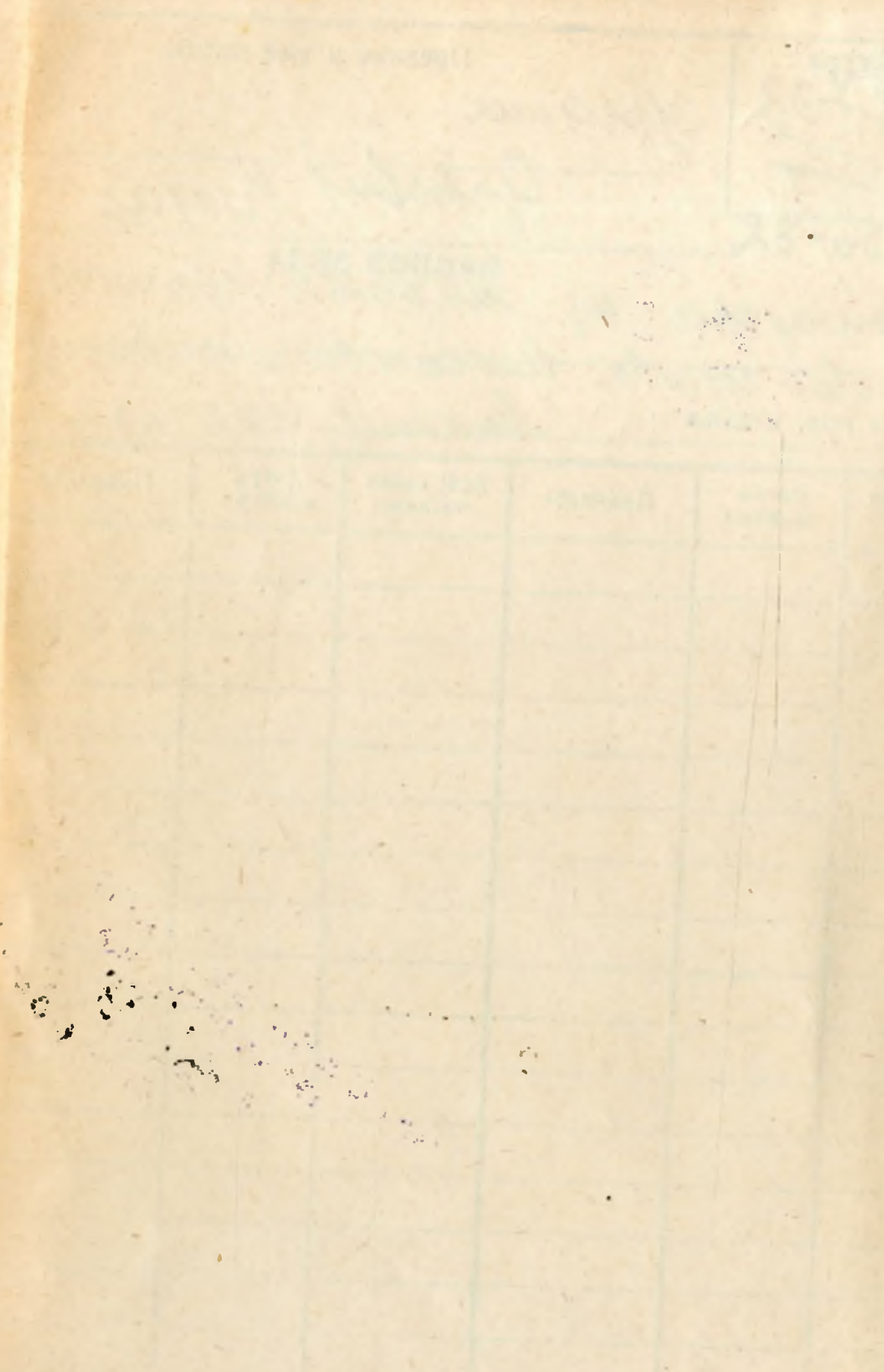
Уредник:

Генерал Левайн

НАСЛОВ ДЕЛА

Примери из живота другог
човока, вишеца и кавака
Место и год. издања
Микшић, 1929 год.

[illegible]

Књига 3. БИБЛИОТЕКА „ДЈЕЛА И ЉУДИ“ Књига 3.

Уредник: СТОЈАН ЦЕРОВИЋ

*Милосав
Стојан Церовић
Уредник
Песковца*

ПРИМЈЕРИ

из живота Црногораца:

њиховог чојства, витештва
и карактера.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ГРАДА ПЕСКОВЦА

Бр. 13.051

Одељење

С

С рука

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ГРАДА ПЕСКОВЦА
Бр. 22.733
Струка 886-3

1929

Никшићска Анц. Штампарија

НИКШИЋ

Насловни лист из радио: СРЕТЕН СТОЈАНОВИЋ

ПРЕДГОВОР

Још прије неколико година као уредник „Слободне Мисли“ почео сам у листу, да објављујем поједине детаље из живота Црногораца: јуначке подвиге, изразитије црте чојства, витештва, морала и оштроумности духа као и једно многоструко богаство погледа на живот и човјеково учешће у њему и друштву. Код читалачке публике објављивање ових детаља наишло је на опште одобравање и за ову рубрику било је више сарадника него за све остало у листу.

Све има своје вријеме, па и ове карактеристичне црте наших горштака добиле су своје. Нестаје и посљедњих од старе легије јунака Црногораца за чија су имена везани догађаји, који у себи носе специјалне одлике наших брда. Долази ново доба, које тако немилосрдно обара границе локалнога. Сваки дан преставља вјекове у односу према ономе „како бијаше некада“. И није само потреба, него је и наша дужност, да велике генерације наше прошлости и њихове изразитије представнике прикажемо онима, који послје нас долазе,

а поготову овим начином, који није довољно био одомаћен. Данашње генерације су још једине и последње, да брзо и лако могу оживјети успомене на многобројне догађаје и људе, које ће сјутра прикрити прошлост, према којој садашњост често његује љубав само по "наређењу". Но, поред свега овога мора се нагласити и још једна околност врло важна за књижевне прилике Црне Горе. Сваки Црногорац и најмање примјећен по јунаштву или другим особинама у свом крају, својим животом и својом личношћу узимат је за мотив једне врсте књижевног стварања. О њему се говорило у свим друштвеним слојевима, препричавало и слједовало му до имитације. На тај начин, развила се у Ц. Гори врста књижевног живота, која није била без утицаја у Црној Гори на развој књижевних прилика нашег савременог доба. Неоспорно је, да ће се овом врстом књижевног стварања објаснити и оно примједаба, да Ц. Гора није послије Његоша дала ни једну књижевну вредност. Али по овом случају говориће се у доцнијем издању.

Са издањем ове књиге даје се још један прилог сличним, ранијим покушајима. При избору појединих примјера из живота Црногорца, водило се нарочито пажња, да се бар у овој првој књизи избјегну ствари без карактерне опште црте; сваки примјер носи у себи Црногорца, како мисли о себи, другоме и животу. И као што су га прилике приморале, да свој дух и карактер формира различито

од осталих дјелова нашег народа, тако га данас прилике наморавају, да се приближи цјелнини, али да њој приложи: витештво, чојство и морал својих дједова. Зато је ова књига имала циљ једне врсте наше народне књиге. Неколико само примјера за ову књигу узето је из живота наших савременика, док су сви остали примјери везани за живот личности, које су давно припале прошлости. Приликом прикупљања водила се строга пажња, да сви догађаји буду вјерни и онако како су се десили, искључујући сваку тенденцију личну или породичну.

Као што сам напоменуо, издање ове прве књиге резултат је сарадничких прилога. Мој рад као уредника био је у доброј вољи, сређивању и прикупљању материјала. Према томе за њено издање имају заслуге како уредник, тако и сарадници. Мислило се, да сваки примјер носи и име сарадника, али пошто су многи из скромности изјавили, да то не желе, то овом приликом са особитом захвалношћу помињем један број сарадника. Међу овима су: Агица Лакић, Андрија Лубурић, Батрић Марјановић, Блажо Вишњић, Боривоје Н. Никוליћ, Војин Оровић, Владимир Влаховић, Владимир Мијушковић, Ђуро Мрваљевић, Ђуро Врбица, Лазар Дамјановић, Лазар Вукотић, Јагош Вешовић, Марко Цемовић, Миљан Радоњић, Милосав Церовић, Максим Бацковић, Мил. Ђуровић, Р. Милошевић, Раде Шобајић, Сава Ковачевић, као и Марко Каваја, новинар који је такође на сарађивању много до-

принио, да се прво издање књиге појави и штампа баш у Црној Гори у Никшићу.

Прва књига садржи око 140 примјера. Кад се буде објавио и остатак скупљеног материјала, затим прикупио по могућности и онај који се још налази у народу, онда ће приликом цјелокуног издања слједовати и једно опширније објашњење, умјесто ово неколико редака, који су дошли као предговор.

1. новембра 1928. год.

у Никшићу.

СТ. ЦЕРОВИЋ

МАРКО МИЉАНОВ И ЈУСО МУЧИН

Војвода Марко Миљанов живио је на Дуги више Бијоча. Једнога дана дођу код њега главари. Марко ће им одмах испричати да се завадио са Јусом Мучиним, па ће додати: „Знате, људи, Јусо је богат човјек, даће некоме педесет ћеса, па ће ме убити, да нико не види. Али што ми је најжалије наћи ће некога Куча, и напијеће љагу цијелом племену“. Цео овај разговор слушао је Перо Иванов Поповић, момчеце од својих осамнајест година, који је био у кући Марка Миљанова као нека послуга. Чим чује овај разговор, Перо поће право својој кући на Медун. Отац га одмах упита што је дошао и како је војвода Марко. Перо му исприча све што је чуо па ће рећи:

— Ја сам, дадо, дошао да идем да убијем Јуса Мучина.

— Како. Перо ти да убијеш Јуса у сред Подгорице? Ти си још млад за то!

— Ја лијепо, дадо. Поћићу сјутра заједно са Миљом, (старијом сестром) у Подгорицу. Миља ће понијети једно бreme дрва, а ја ћу моју малу пушку прикрити у она дрва, па ћемо тако право у Подгорицу. Отићићемо у меану код Виле Нешове, ту ћемо оставити дрва, а ја ћу пушку под талаган (горња хаљина), па ћу право пред кућу Јусову. Чим ме види Јусо рећи ће по обичају: „Ђе си Перо,

како је војвода Марко и што си дош'о?" Ја ћу га изазвати да му је војвода поручио нешто; он ће изајти, а ја ћу пуцати посред њега. Отац се мало замисли па ће рећи:

— Причекај сине, да питамо и твог старијег брата Вуља, да не би он то вјештије и сигурније извео од тебе. Позвахе, дође и Вуле. Испричаше му све о чему се говори, па ће стари:

— Ну, сине Вуље, како би ти убио Јуса Мучина, јер овај Перо је дијете, па може да промаши. Тада ће Вуле:

— Ја бих пошао у Подгорицу и остао један или два мјесеца дана у меани код Виде Нешове. Заглед'о бих кад Јусо изађе у бостане крај Дољана, па му зап'о како ваља и убио га на мјесту, па тада ако се може побјегао па Медун.

Стари отац Иван замисли се за трен ока па ће рећи:

— Не, сине Вуље, ти нећеш нићи, нека иде Перо, да убије Јуса.

Сјутра дан испратили су Пера за Подгорицу; убио је чувеног јунака Јуса Мучина на исти начин како је и обећао, али су и њега подгорички Турци на комаде исјекли.

Тог истог дана настао је у Подгорици и Зети познати покољ Црногораца, који је појачао ратоборност Црне Горе према турској империји — да припреми велики херцеговачки устанак.

У ОСВИТ ХРИСТОВА РОЖДЕСТВА

Када су Морачом роварили колашински Турци, дође једном приликом у Морачки Манастир Аљо Ћоровић са педесет дердемеза и направи незапамћен зулум над калуђерима. Глас о зулumu пуче по Ровцима те Ишо Радосив са Вуком Брацановијем диже четицу Ровчана и освану више манастира. Ту ишчекаше чобанчад манастирску, која им казаше све о дердемезима и о Аљу. Један од чобана описа Аља и сравни га по одијелу са Вуком Брацановијем. Ровчани се растурише око Манастира и опколише Турке. Чекајући тако у засједи, били су узнемирени и сваки час квиркали, неби ли опазили Турке. У зло доба Вука Брацанов, који је био подалеко с противне стране Иси Радосеву, измоли се иза стијене, да види иду ли Турци. Опazi га Иса Радосев, који је, према причи чобанчади, помислио е је то Аљо Ћоровић, па запни цефердаром, пред којим се ни соко у облаку није могао сакрити, те на мјесту уби Вуку. Пошто пукни пушка, Ровчани, не знајући шта би, навали на Манастир и у Никољцу потуци све Турке.

Послије битке пукни глас да је Иша убио Вуку, те овај, немадни кудкамо, него утеци у Никшић, ће је провео три године, али није могао више да издржи. Треће године дође Иша у Ровца на саму Бадњу Вече и кришом приђе кући оца Вукиног. Брацан Велика мећава и мраз пратиле су ноћ, те испред зоре Иша закуцај на врата Брацанова, запомажући: „Отвори, домаћине, врата намјернику, е се укочих од зиме“.

— Отворићу, вала, па да си Ишо Радосев, који ми је очи извадио! — дочекао је Брацан из куће и отворио врата.

Када је Ишо улегао у кућу и огријао се поред ватре, Брацан га и не слутећи, запита: ко је и одакле је? Иша је подигао главу и хитро устао:

— Ја сам Ишо Радошев, твој крвник, те сам дошао да ме убијеш и осветиш Вуку — па му пружи малу пушку да га њоме убије.

Брацан се убезекнуо али се брзо прибрао па узео пушку, истрчао пред кућу и зовнуо по обичају једног комшију, те му, испаливши пушку, честитао Христово Рождество. Ровчани, који су још коротовали за Вуком, слете се на пуцањ Брацанов, кад тамо — нађу у кући Ишу Радошева, који је дуговао крв Вукину, а којег Брацан држао за грљена.

Брацан је прославио тај Божић, први послје Вукине смрти, а Ишу посинио, те му је он мјесто Вуке очи заклопио.

ГВАРДИЈА КНЕЗА ГАВРИЛА

Поп Никола Калуђеровић из Ђеклића био је капетан перјаника у доба Књаза Данила а Гаврило Вицковић сеоцки кнез. Једном се приликом састали поп Никола и кнез Гаврило, па ће се упитати за здравље:

— Како си, Попе Никола? Како Господар? Како Црногорци?

— Све здраво и добро, кнеже! — одговори поп Никола — но како ти и твоја гвардија?

— Ја добро а и гвардија добро. Сви како треба, до Марка Н... а њега, брате, не могу више трпљети, јер што год ја проговори, он све: „тако је, кнеже Гаврило!“

— Па тај ти је најбољи! — рећиће поп Никола.

— Вала није — одврати кнез Гаврило — јер ни ја не прозирем духом светијем, но кад му не

баста у дванајест година ни једном рећи: „није тако кнеже Гаврило“, заиста га неће више са мном, по — или ја кнез или он из гвардије!

СЕРДАР МРКОЈЕ И КАПЕТАН МУШОВИЋ

Кад је у боју на Морачи погинуо чувени пјешивачки јунак Сердар Мркоје Мијушковић, који је важио и као човјек необично чврста карактера, настаде шенлук и весеље код Турака. Његову осјечену главу донесоше пред турске главаре међу којима је био и Бег Мушовић и док су се Турци веселили погибији Мркоја Сердара, Капетан Мушовић узвикну: „Жали га, Боже, по сто пута!“

— Како то, беже, да га жалиш?“ — запиташе Турци — кад нас је сто јада убило војујући око касабе никшићске с Мркојем Сердаром?

— Јест, Турци, истина је — поче Мушовић, — али кад сам се био с Мркојем Сердаром, јуначки сам се био, кад сам се мирио, јуначки сам се мирио а кад смо један другоме вјеру задавали, биле су тврђе од Острошкијех Греда.

ОСВЕТНИШТВО И ЛУКАВСТВО

Јоко Бошков побјеже од крви из Роваца у Турску и тамо се погоди код неког Бега Ибрахима да му ради као чипчија, те се најпослије с њим и окуми. Једне године Бег Ибрахим убије једнога ровачког хајдука те је Јоко од тога часа стално вријебао прилику да освети свога браственика. Најзад, једне вечери, када је Бег обилазио воденицу, Јоко се из потаје привуче и убије бега.

Кад су ујутро дошли Турци да га ожале и закопају, Јоко намаже очи паприком, да му добро задузе, па удари у лелекање: — Ај, леле мене, куме Ибрахима, јутрос, леле!

Турци га посматраху како искрено жали кума а кадуна му пође у сусрет:

— Немој се, куме, тако кидати, јадан, за нашим добрим бегом!

— Не кидам се, кума кадуна, душе ми за њим, но за мном — одговори Јоко а кадуна га поче тјешити:

— Не бој се ти, куме, теби неће ништа горе бити но што ти је било код покојног бега.

— Знам да неће бити горе нити има куд, да очи испану, — па поче опет лелекати бега, да би убиједио Турке колико му га је жао и приметнуо траг убиству.

„Кум“ Јоко остаде и даље као чивчија и никад се не сазна: ко уби Бега Ибрахима све док се Јоко не измири с крвницима и врати у Ровце.

ВУЛЕ РАДИВОЈЕВ И ПИСАНИ ЗАКОНИ

Вуле Радивојев био је дуго година племенски капетан; купио дацију и судио, као и други црногорски капетани, без закона и по увиђавности својој и осталих поштених племеника.

Када су у Црној Гори штампани први законици, разашљу се свијем капетанима па и Вулу Радивојеву, који је био неписмен. Једнег дана окупи Вуле неколико племеника, позове писара капетанства и нареди му да чита нови „Господарев Закон“. Вуле је био почео да глуви, те је писар читајући гласно, једва исчитао пола законика кад га је капетан прекинуо и почео, пушећи симсију, да дубоко размишља. Присутни су хтјели да чују суд Вулов о новом закону, па ће га запитати што он мисли о томе?

— Ништа не мислим — рећи ће капетан — ето га благо поганској мајци е јој сину дадоше заклетву. Више ће посад бити крађа и лупештина за дан, но је до сад било за годину.

НЕ УМРИЈЕТИ, НЕГО ПОГИНУТИ

Стари Црногорци сматрали су срамотом или бар великом несрећом умријети код куће. Јунаци су морали да погину. Због тога је првог балканског рата свака чета била пуна стараца, који су хтјели да, као стари Шпартанци, оштете фишек душманину и нађу смрт на пољу части.

Типичан је случај Тома Вељова Драгојевића, старца од преко 70 година, који је дошао на Скадар са Горњо-Васојевићском Бригадом чак из Пљани и Баковице.

Дигло се све што пушку може да носи а он остао у Облом Брду па га убила чамотиња и несане ноћи, те он једнога дана пут под ноге.

— Куд, ако Бог да? — питали га.

— Хоћу за људима, синак!

— Куда, за људима?

— На Скадар!

— О, мој стрико Томо, а ти ћеш запријет' на сред пута!

— А ето, проваћу...! — одговорио је он и пошао. При расстанку препоручио је све као човјек који се опрашта са свијетом.

Послије логоровања под Скадром пошло се једнога дана у напад. Оружје је зазвечало, грмнули покличи и убио се бој. Стари Томо Вељов ишао је косом исправно и соколио војнике:

— А, напријед, црн ви образ био е се данас изгуби и свијетли образ. А напријед, ћецо!

— Ну, причувај се, стрико Томо, јер ово што пјева око уши, не бира кога ће! добаци му синовац.

— Богме, Тошо, доста сам купуса поио, заиста се не склањам!

Пушке учесташе, зачу се повик и команда: напријед! и пође се на јуриш, а кад Томо Вељов стиже на врх вијенца, паде као стари бор. Веле да је био насмијан кад су га копали. Насмијан и сретан, јер заврши живот на пољу части.

ЧОВЈЕК СЕ ОД ЈЕЗИКА НАЈГОРЕ ЗАСТИДИ

Пеко Бехов Марковић из Буроња био је необично богат и гостољубив домаћин. Капетан Саво Радуновић из Прогоновића често је свраћао код Пека са својим писаром Мишком Радуновићем и овај их је увијек усрдно дочекивао и богато угошћавао.

Једне вечери свратише у Пека и капетан и писар. Пеко их, као обично, лијепо угости и сјутрадан испрати.

Путујући кроз једну брањевину рећи ће Мишак капетану:

— Лијепо ли нас угости ови хорјат од овога Пека!

Пекова ћевочица чувала је јагњад у брањевини, поред пута, па чула све што овај рече и казала оцу.

Једне зимске мрачне ноћи, враћајући се из Подгорице, Мишак сврати код Пека с намјером да коначи. Пеко га овога пута прими хладно и не дочека га како је имао обичај.

— Пеко, ја примркох — рећи ће Мишак — па свратих код тебе као код доброг пријатеља, јер се не види ноћас ништа, па се не може даље.

— Душе ми, виђело ти се не виђело, одврати му Пеко, ја ти не могу ништа, но ти ево главњица (ожег) а ни то нијеси заслужио, нити се опет можеш надати бољему од једног хорјата.

Мишак се постидио и побјегао и без главњице а сјутрадан испричао све капетану Саву.

— Мишаче, ја сам ти рекао, да се човјек ни од кога не може тако да застиди као од свога језика! казго му је капетан.

БАРЈАКТАРСТВО КАПЕТАНА ЋЕТКА

Капетан Ћетко Пејовић из Бањана био је велики јунак и књаз Никола је чешће наглашавао његово јунаштво, као једног од најбољих Бањана.

Једнога дана дође капетан Ћетко на Цетиње и пође да приступи Господару. Том приликом му Господар даде барјактарски грб да га преда најбољем Бањанину у батаљону, јер је знао да је Капетан и врло правичан човјек, а Бањани су били без барјактара.

Капетан Ћетко узми грб, захвали се Господару, па право код златара, те отишј свој капетански па га дадни златару да га залије заједно са оним барјактарским грбом.

Сјутра дан, пошто му је златар саставио грбове и он их пришио на капу, поново се јави Господару да приступи.

— Шта си то урадио, капетане Ћетко?! дочекај га Господар, пошто му виђи састављене грбове на капи.

— Ја лијепо, Господару! Ти си наредио да барјактарски грб дам најбољем Бањанину и ја сам наредбу извршио. Ако се ко јави за њега у Бањанима, ја ћу му га дати.

Тако је капетан Ћетко постао и барјактар бањански.

ФРОНТЕЊЕ БАЋА МИЋУНОВИЋА

Прије рата од 1875. године вјежбали су се стари црногорски официри војној вјештини под командом Радоја Контића, познатог пјешивачког командира. Једнога дана био фронт и између осталих официра стајао у реду и Баћо Мићуновић, који је био добро развијен и са повеликијем трбухом. Нога запао шорак да буде раме уз раме са командиром Савом Марковићем Ђурђевцем, човјеком омањијем и мршавијем, па га окупио командир Радоје:

— А ну, Баћо, трбух мало унутра, па се равнај са командиром Савом!

— Не могу се ја боље равњати — одговори Баћо — кад си ме ставио поред командира Саве! Стави ме поред Попа Ђоке, па ћеш виђети како ћу се дивно равњати.

ДРАГО ВОЈВОДИЋ И ОСВОЈЕЊЕ БАРДАЊОЛТА

Приликом јуриша на Бардањолту, 25 јануара 1913 год., погинуло је и рањено много војника из Васојеваћке Бригаде. Бардањолт је заузет послвије два дана борбе али се на положајима остаде још читава два мјесеца. За то се вријеме повратиле из болница многи рањеници, који бијашу избачени из строја првих дана борбе. Једнога дана скупило се око Бригадира иа Шумнатој Главици пуно војника па се повела ријеч о заузећу Бардањолта. Како је на окупу било доста рањеника, који бјеху тек дошли из болнице, то они највише причаху о току борбе и јунаштву, тако, да на пошљетку изгледаше е су само изгинули и рањени водили борбу па чак и Бардањолт заузели, а они који нијесу рањавани као да немађаху никаквих заслуга. Ово мало дирну оштроумног и веома духовитог Драга Војводића, брата познатог Војводе Лакића па ће рећи:

— Јест, јест! Ви, који бијасте бољи, изгибосте и ранисте се а ми, гори и неваљастији, остадо смо, расјекосмо жицу, уђосмо у шанце и освојисмо Велики Бардањолт, те се и ви сад слободно по њему шетате, ма смо вам ми оставили да заузмете Котор и Сарајево, те да се у јунаштву изједначимо, па да вам не буде криво.

ДОВИТЉИВОСТ ГОЛУБА ДОБРАШИНОВИЋА

Одметнуо се чувени Голуб Добрашиновић од власти турске. Кајмакам Мехмед бег Јајчанин изненади га једног јутра и освану му с низамом и заптијама око куће у Заостру. Виђе Голуб да се нема куд па потрча у сусрет бегу.

— А, благо мени јутрос и довијек!... Добро си ми и срећно ми дошао, беже! А, ћецо, сретите царског већила и царске синове!... Бујурум, бујурум, беже!...

Кад је ослободио бега и поћерницу и увео их у кућу, нареди да се донесе ракије, убију пчеле и спреми ручак. Питају га синови, шта да закољу?

— Ја знам шта ћу заклати. Глава глави, — заклаћу за царскога већила овна испод звона. Дајте ми нож баш ћу ја да га закољем.

Лукави Јајчанин само се смјешкао. Голуб засука рукаве, бајаги да их не окрвави, узео нож и крену у тор. Али кад изађе на праг, баци нож и дохвати се пушке па паде за једну кладу.

— Напоље из моје куће, босанска курво! — цикну Голуб као змија.

— Болан Голубе, нећемо да се бијемо! — мирно одговори Мехмед бег и врати се одмах у Бегране са заптијама и низамом.

ВЛАДИКА РАДЕ И ЈОКО ГИЉАН

Пробао Раде Владика вјерност Црногораца, па једнога дана сазвао велики скуп јунака црногорскијех пред „Биљарду“, те ће им рећи, да га зове скадарски везир на мегдан, па му мора или одити на мегдан јуначки (макар и вјерске законе погазио), или, да се не кида нос Црногорцима, наодити достојна замјеника, који ће освјетлати образ и њему и свој Црној Гори.

Тешко Владикау достојно замијенити, па се Црногорци нашли у мукама и сви шуте. У један вакат, ево ти поред „Биљарде“ са бременом жита на рамену Јока Гиљана, чувенога јунака и сиромаха из Цуца. Видио скуп Црногораца и Владикау па свратио. Пошто потури оно жито, приступи Владици и дочуј о чему се ради. Кад виђи е је Владика на муци, он ти не размишљај много но ће рећи:

— Господаре, и кад би ти хтио а и кад би ти закони вјерски дозволили, ти га тамо не би крета', нити бисмо ти ми дали. Мјесто тебе, ја ћу изист' скадарском везиру на мегдан, па било па ножеве, било на пушке, било на што му воља. Но те молим да ово бreme жита, што сам купио на Ријеци Црнојевића, понесем ћеци у Цуце па ме ето сјутра натраг.

И сјутра дан збиља Јоко дођи пред манастир, ће га дочекај Владика, испричај да нема ништа од мегдана и дадни му пет наполеона, да купи још жита.

ОДВАЖНОСТ РАДОСАВА БОЈОВИЋА

Познати јунак жупски, капетан Радосав Бојовић скине у Вучедолској битци с некаква Турчина

златну сабљу, па кад је виђе књаз Никола, помисли да то мора бити сабља главом Селим Пашина те је даде ухваћеном паши да је препозна. Овај каза да је то сабља неког бимбаше, послѣ чега му књаз узе поново сабљу натраг па се окрете Радосаву кроза шалу:

— Ако си је ти скинуо с бимбаше, ма ево је ја сад скидох с паше! — и удари да се смије.

Радосав затрепта очима, па као из пушке дочека:

— Лако ти је сад скинути, господаре, но што је онамо не скиде, а био си у боју са нама заједно.

КЊАЗ НИКОЛА И ГЛАВАРИ ИЗ ВАСОЈЕВИЋА

Дошли на Цетиње прекогранички главари Авро Цемовић, Маријан Вуковић и Голуб Добрашиновић. Господар на њих нешто љут. Неће ни да их прими ни да им да трошка. Треба да се враћају, али Голуб не да.

— Дobar је Господар, примиће нас, биће пара, — тјеша он своје другове и каже да ће на Госпођин-дан тачно добити паре. Како и откуд — Голуб није хтио да каже. Они му повјероваше и сачекаше Госпођин-дан.

Кад на Госпођин-дан поранио Голуб први у Иванов Манастир и заузео мјесто спровођивота св. Петра. Долази и Господар. Голуб се прави да га не види па одмах почиње да се гласно моли Богу:

— О Господе, помози моме добром господару, да освети Косово, да освоји Призрен и да сједне на Душанов пријесто. Чувај ми Господара, силни и велики Господару неба! Чувај ми га, Боже, као зјеницу свога ока!...

Тако неколико пута за вријеме службе, а послије службе он се упути за господарем у палац. Авро и Маријан спасили су га кад је ушао у дворцац и сачекали га код „Биљановића“. Мало не би, ето ти Голуба.

— Шта би Голубе? — пита га Авро.

— Хм...а...у и овај ти је господар, — машући главом нешто завија Голуб.

— Добар је господар, Голубе. Ти сигурно носиш пара као кише, — даље га изазива Авро.

— Море Авро, и овај ти господар хм...а...у!...

— Шта: хм...а...у?

— Па онако теке велим: и он ти је хм...а...у...

— Добар или зао? Проговори!...

— И он ти међер умије онако хм...а...у!...

— Не брукај нас, Голубе, пред Црногорцима но говори јуначки! — једнако га изазива Авро не би ли изрекао што мисли.

— А шта ћеш више: и он ти је, Авро, некако хм...а...у!...

МОЛИТВА ПОПА МИЋА

Поп Мићо Требјешанин из Ускока био је познат као врло духовит човјек. И данас се чува безбројно много прича из његова живота. У његовој парохији припадала су сва села која сачињавају Ускоке као и један дио Горње Мораче.

Једног дана пође поп Мићо Требјешанин у Горњу Морачу у кућу доброг газде Јована Зиндовића. Како је Зиндовић таман био подигао кућу на једном мало баровитом земљишту то му је вода с времена на вријеме подлијевала. Посјета свештеникова обрадовала је Зиндовића и он се пожали како

му вода кућу подлијева, па ће запитати попа Мића, да нема какве молитве и против оваке напасти.

— Имам и за то молитву, како немам, одговори поп Мићо, само је скупља него остале. Мо-
рао би дати бар једног овна за њу. Зиндовић при-
стане а поп Мићо узме молитвеник, окади кућу и
поче да чита:

— Господ Бог, нека је у овој кући! А ти, Јо-
ване Зиндовићу, помоћу његовом, велики импера-
торе и народни театоре, побусај, поплочај, узми
црвеницу па начини таваницу, па ћеш исциједити
водичицу; нека Господ Бог буде у овој кући и
нека ти помогне борова глава и стрмена страна,
Јово Сандић и Јакша Кандић и сви други сељачки
богоугодници.

Јован Зиндовић прими ову молитву те учини
све по њој, и ово се сматрало у народу као једна
од најуспјелијих молитава попа Мића.

КОЈИ ПАВЛОВИЋИ?

На Чеву живи неколико најгласовитијих кућа
црногорских, као што је кућа Вукотића, Гардаше-
вића, Драшковића, Ђукановића, Јововића, Мрва-
љевића и Павловића, која се прочула и по Војводи
Пеку, чувеном харамбаши.

Једнога дана избије један Вукотић дијете Пав-
ловића те оно удари у плач. Онако расплакано
дијете узме мајка за руку па га поче тјешити:

— Немој, баро, плакати! Доћиће с војске
Павловићи па ће те осветити!

Вукотић чу ове ријечи па запита жену:

— Који ће га то Павловићи осветити?

— Ка' који?! Они наши Павловићи, те су на војску, а да који?!

Вукотић се насмија и одговори:

— Ја мљаваг они Павловићи из Русије, а ми се тијег Павловића не бојимо!

НОВАК РАМОВ И ВОЈНИК ЦРНОГОРАЦ

Једном приликом Господар окружен главарима сјеђаше под „Бријестом“ и примаше жалбе Црногораца. Уз Господара међу главарима стајаше погурен и згрчен од великих рана а заогрунут скромном црногорском струком гласовити јунак Новак Рамов.

Један млад стасит Црногорац ступи пред Господара и рече:

— Господару, мени су учињели криво главари војнички, и нијесу ми дали медаљу за ратне заслуге, па сам доша' да тражим правду код тебе.

— Јеси ли што ваљао у рату? упита га књаз.

— Јесам, господару, заслужио медаљу као и један твој Црногорац!

— Нијеси, чоче, барем као Новак Рамов, а чуо си за њега какав је био јунак!?

— Е, господару, не може се бити јунак свакоме као Новаку Рамову.

— А што мислиш ђетићу, јеси ли бољи јунак од овога старог овђе? запита га господар, показујући руком на погуреног Новака.

— Ти се, Господару, са мношћем као спрдаш, а ја кад не бих био бољи од оваквијех ђутурума, ја се не бих бројао жив!

Новак подиже главу испод струке, погледа оног давуцију и окрене се господару, па му рече: Лако је сад, господару, бити бољи јунак од Новака. Новак био, па прошао!

Црногорац кад виђе да је овај старчић главом Новак Рамов, застиће се па скиде капу и окрену се Новаку рекавши: Опрости, Новаче, нијесам те познавао, а затим погнуте главе увуче се у гомилу сакупљених Црногораца и изгуби се главом без обзира.

ОДЛИКОВАЊЕ ПОПА ЈОКСИМА МИНИЋА

Дијелила се одликовања за ратне заслуге у ратовима 1875-7., па у једној ровачкој чети официр, држећи Обилића Медаљу у руци, упитао војнике своје чете коме ће је дати? Поп Јоксим Минић, који се у борбама одликовао као велики јунак, зграби медаљу из руку официра и подигнувши је у вис, да је виде сви војници, рече чети:

— Браћо, који од вас мисли, да је за ову медаљу заслужнији од попа Јоксима, нека изађе на сриједу, ја ћу му је сам ставити на прси и нека му је срећна!

Тада цијела чета повиче: „Твоја је, попе, срећна ти била и да је здраво носиш!“

ВОЈВОДА МАРКО И МАРКИША ИВАНОВИЋ

Племена Бајице и Доњокрајца, оба у околини Цетиња, била су завађена и често пута су се оружјем разрачунавала. Војвода Марко Мартиновић из Бајица и Маркиша Ивановић из Доњег Краја вребали су један другога гдје ће се срести и мегдан подијелити.

Једном приликом Маркиша жедан скине са себе оружје и сађе у једну дубоку каменицу, да се напије воде и не слутећи да га противник из близине прати. У часу кад је Маркиша био сашао у каме-

ницу, војвода Марко дотрчи и, видећи Маркишу без оружја, рече му:

— Е, сад си, Маркиша мој! Маркиша одговори:

— Видим, Марко, да ти је пало шака како си сам хгио, па чини како ти је воља!

— Хвала, Маркиша, и ако ме је запало шака немој се бојати, јер би била срамота, да те на овај начин погубим, но се напиј воде, па изађи овамо, јер сам и ја жедан.

Кад Маркиша изађе, Марко му пружи и његово и своје оружје па рече: Ево чувај и ти моје оружје као што сам ја твоје чувао, док се и ја воде напијем.

Кад се Марко поврати, прими од Маркише своје оружје и рече на растанку:

— Маркиша, овај сусрет би данас овако, али немој заборавити, да смо крвници од сјутра, па се добро пази, — и тако се раздвојише.

ОТВОРЕНОСТ ЈЕВТА МИЛЕТИНА

Осумњичили неки људи чувеног јунака Јевта Милетина Николића код Књаза Николе, да се био зговорио са Војводом Пеком Павловићем и Сердарем Јолем Пилетићем, да иде у Србију, те он падни у немилост и остани седам година без службе и плате.

Неђе почетком 1889. године, дође Господар у Никшић, те Јевто, са осталим Црногорцима, приступи му руци. Чим га је Господар примијетио, одмах поче да га дира:

— Јевто, ка' да ти је пријено трбух за рте-ницу?! Изгледа, да си изгладнио!?

— Господаре, ово си ти учинио. Боље би било да сам говече па да пасем траву, но што сам јунак и витсз. Овијем твојијем немрчипушкама око тебе

ченови од шампања очи извадише, а ја лисах од глади! — одговори ватрено Јевто.

Књаз Никола се намргоди, устаде и умаче у двор!

Сјутрадан опет дођоше исти Црногорци пред двор а међу њима и Јевто Милетин. Књаз је осјећао, да првог дана увриједи Јевта па покуша да ствар мало поправи:

— Ти, Јевто, мислиш да ми нијеси мио! рече.

— А што је боље, Господаре, да сам ти мио кад ми нијеси кадар помоћи! одврати Јевто.

— Како нијесам кадар, Влаше?!

— Тако, Господаре! Примаш све што ти ови министри и чанколизи причају, па Јевто Милетин вазда без службе! На то ће Господар:

— Ето, Јевто, буди предсједник суда у Никшићу!

— Е, сад видим да си кадар, Господаре! — заврши Јевто.

ВАСО САЈИЧИЋ И БЕГ ЈАЈЧАНИН

Мемед бег Јајчанин волио је да исмијава бегеранске главаре. Да би их коначно унизио прогласи Ђок-Јолу и Милована Шарца за прве главаре. Један од ових „главара“ био је сенз код Миљана Вуковића а други код Панта Цемовића, а обојица доста јако накренуте памети. Дошао Васо Сајичић код Мемеда на ућумет да нешто пресуде. Кајмакан зове своје „главаре“ и почне да исмијава Сајичића. Трпи Васо и ћути. Трпи дуго. Цио се ућумет смије. Изгледа да се и Васо смије. Одједном он вади ништољ и упери га кајмакаму у чело па рече:

— Сад лани, бре!

Од онда се више никад Мемед бег Јајчанин није шалио са Васом Сајичићем.

ЗАШТО ЈЕ РАНО ОСИЈЕДИО

Кнез Мушо Николић из Озринића правио се пред Турцима њихов најбољи пријатељ, а овамо је непрекидно одржавао везе са Св. Петром. Био је доста млад човјек али посијеђе рано и пријатељи му се зачудише. Једног дана запитаће га један од њих:

— Бога ти, Мушо, што ти би те тако брзо посијеђе?

— Све вала силом смијући се Турцима и одобравајући им њихове зулуме! — одговори Мушо.

ИЗБОРИ ЗА БРИГАДИРА

Једном приликом Господар позове све командире Морачко-Васојевићске нахије, да би између њих изабрао једнога за бригадира. Међу командирима, по заслугама и угледу, били су Миро Павићев Влаховић и Драгиша Перков Меденица најозбиљнији кандидати за положај бригадира.

Господар сједећи баци поглед на скуп командира и заустави га на Драгиши па рече:

— Драгиша, ти си бољи јунак од Мира Павићева али је Миро и старији и паметнији од тебе и ја ћу Миру да дам бригадирство.

— Срећно било, Господару! — одговори Драгиша и полети први у знак захвалности да пољуби Господара у руку. Остали командири, чувши Драгишине ријечи, погледаше се и примише Мира за бригадира.

ДОСЈЕТЉИВОСТ СТАНОЈА ЗАВИШИЋА

У јуну мјесецу 1877. године Али-паша Гусињац продре са великом војском преко Васојевића и дође у Речине код Колашина с намјером, да преко

Мораче и Роваца продре у Брда. Како је тада морачка војска била заузета на херцеговачком фронту, Али-паша је то знао и спремао се да по преноћишту у Речинама сјутра дан пође на незаштитену Морачу и да запали чувени морачки манастир.

Станује Завишини Меденица, видећи да ће Турци прећи Тару и ударити на незаштитену Морачу, сакупи преко ноћ старце, жене и дјecu, па по свима брдима Вучја и Мрчаве запали редом ватре, које су Турци спрам себе из преко Таре гледали. Видећи толике ватре, Али-паша помисли да је црногорска војска заузела положаје да га дочека и не смједне прећи Тару док није преко извидница дознао за право стање. То га задржи те црногорска војска стигне под командом Тодора Вуковића и за узе положаје око Црквине, ће је Али-пашу дочекала и до ноге га потукла.

АВРО И МАРИЈАН У РОГОЗНИ

Чудо се десило у планини Рогозни између Н. Пазара и Митровице: два Црногорца под оружјем у доламама са златним цамаданима и јелецима а као у свом крају. Тек су сјели пред ханом, наручили „литру“ ракије. Гледају их из шуме три качака и не могу да разумију откуд Црногорци ту? Излазе из шуме и иду к њима, Називају добро вече и на приличном растојању клекнуше на кољена држећи мартинке на крилима. Један од Црногораца нуди качацима ракију али они одбијају, нуди им дуван — такође. Не примају част јер осјећају да ови на илу мисле.

— Ко сте ви? строго пита четовођа.

— Ово је главом Маријан Вуковић из Берана а ја сам Авро Цемовић! одговори Авро на велико изненађење и качака и Маријана.

— Е, далеко су Беране! каже четовођа откривајући своју намјеру.

— Даље је, бре, твоје село! одговара Авро и уперује свој револвер четовођи у прса. Маријан другоме подноси револвер под грло. Без погибије качаци не смију окренути пушке на њих. Они двојица, с напереним револверима, прате качаке до шуме и идући натражице улазе у хан. Турчин ханџија им каже, да сад крила имају не могу изнијети главе. Цијела ће их Рогозна сјутра чекати на путу.

— Е да смо ми будале! кажу они.

Чим је пао мрак они се крену и пређу Рогозну ноћу здраво и весело.

БИСТРО ОКО КНЕЗА МУША

Кнез Мушо Николић из Озринића важио је у почетку XIX вијека као најпааметнија глава у пољу никшићском. Одржавао је увијек јаке везе са владиком Петром Светијем те је никшићским Турцима било то веома криво, пошто у оно доба Озринићи припадаху Никшићу. Због тих веза, а и због његове популарности у народу, неколико никшићских Турака науме да га убију. Пошто нијесу смјели јавно, то они подговоре једног полулудог Турчина што увијек скиташе по никшићској чаршији, просећи бос и гологлав. Дадну му 20 сплета и једну пуну кумбуру и нареду му, кад Мушо наиђе поред њега, да му нешто запроси, па кад он почне тражити кесу, да га овај гађе кумбуром право у главу.

Мушо је свако јутро ишао на посао у ућумат Увијек на коњу и наоружан. Онај сулудни Турчин то је знао и чекао га је,

Мушу ни на крај памети није било да ће неко од Турака покушати да га убије у сред вароши. Зато је тога јутра као и увијек ишао безбрижно. Кад је дошао близу „Пашинца“ (бунара) угледа сулудог Турчина ће се узврполио а непрестано нешто гура у њедра. Мушу одмах то паде у очи, јер га је обично гледао смирена као и сваког просјака. Не премишљајући се много Мушо мамузне коња и у трен ока доскочи до Турчина па му викну:

— Дај ту кумбуру овамо! Турчин једва жив од страха извади кумбуру из њедара и пружи му је.

— Ко те наговорио да ме убијеш? оштро га запита Мушо. Лудак му уплашен одмах каза.

— Колико су ти дали пара за то?

— Двадесет сплета! — Мушо извади још 20 сплета и даде му их, па оде право у ућумат ће откри цијелу завјеру те све завјеренике потрпа у тамницу.

КЊАЗ МИРКО И ГАВРИЛО РАМОВ

Због одласка Војводе Пека Павловића из Црне Горе, падне чувени црногорски јунак а добар друг и пријатељ Војводе Пека, Новак Рамов у немилост код Књаза Николе, те му није могао приступити за читавих пет година.

У том међувремену брат Новаков Гаврило буде постављен за управника добара господаревих. Новак је важио као врло повучен и скроман човјек а Гаврило као врло бистар и оштроуман.

Једнога дана дође код Гаврила књаз Мирко, па га, сигурно наговорен с нечије стране, запита.

— Стрико Гага, образа ти знаш ли колико је глава посјекао Новак?

Гаврило се сјетио куд овај гађа па ће му одговорити:

— Аманат' ми, свјетлости, ја знам да је по-сјека' само једну и то ону своју.

Књаз Мирко се ћутке врати и саопшти овај одговор оцу, а Књаз Никола с исте стоне посла перјаника да зовне Новака, те се с њим измири.

ГОСПОДАР И ТОМАШ ВУКОТИЋ

Томаш Вукотић, некада управитељ вароши Цетиња, био је слободоуман човјек и добар говорник, па је често држао говоре, који се нијесу допадали тадашњем режиму. Господар дозове једном Томаша и љутито му нареди да без његове дозволе не смије држати никакве говоре пред народом.

— Знаш ли ти, обрециу се Господар на Томаша, да ја могу од човјека створити ништа а од ништа направити човјека!

— Господару! одврати Томаш, и ако си Господар, од ништа не можеш створити човјека, јер ништа остаја вазда ништа!

О КОМАНДИРСТВУ ОРЛА КАЉИЋА

По свршетку балканских ратова пок. Краљ Никола постави за почасног командира Орла Каљића, првака муслиманског братства Каљића из бјелополске нахије.

Једног дана неколико официра из колашинске бригаде, сакупљени у хотелу Љешњакову у Колашину, са великим негодовањем коментарисали су ово постављење чувеног српског крволока и плачкаша.

Познати јунак и стари бригадир Драгиша Перков Меденица чу то негодовање својих млађих другова, па им заповједнички рече:

— Ћутите, ђецо, кад ствар не разумијете. Зна паметни господар да би Орле и даље продужио свој стари занат па му је дао грб и сабљу, да не би даље пљачкао и убијао. Ви знате да чобанин меће чактар на ону орцу која је у стаду најпо-трагњиивија.

РАЗГОВОР ИВАНА ДЕЛЕВИЋА И ШЕМИШ ПАШЕ

Умиривао Шемши паша Арнауте па дошао у Беране да и дођим Васојевићима напомене да много не звијерају према Цетињу. Сједи паша у хладовини пред ућуматом а око њега бирани Турци и Срби. Долази Иван Делевић и паша га сиједа поред себе,

— Знаш ли шта желим, пашо? почиње Иван. Оћу да се потурчим!...

— Зашто, Иване?!

— Не слушају ме ове моје српске погани. Молим те да ме шарнеш неће у тефгер Турака.

— Потпуњен је тефгер, Иване.

— Наћи мјесто неће са стране па ме шарни. Ако не могу бити прави Турчин а оно...

— Криве Турке не примамо.

— Па шта ћу и куд ћу ја?... С овим мојим поганима, бели, више нити могу нити 'оћу. Сви лажу!... Ама да ти кажу јајце је бијело — не вје-руј им. Погана је вјера ових мојих погани... Нема вјере без турске, ни човјека без Турчина.

— Каква ти је таква ти је вјера, Иваке, — али за тебе код нас нема мјеста! каже одлучно паша.

По чаршији се одмах чу за ово чудо. Свак се питао шта је хтио рећи Иван а шта Шемши паша. И брзо коментар бијаше готов: Иван је хтио рећи:

НА ПЛОЧИ ПЈЕШИВАЧКОЈ.

Када су Црногорци насељавали Топлицу, оде из Пјешиваца и познати пјешивачки шаљивџија Стојан Контић са старим оцем. На добром земљишту а нешто помогнути и од стране државе, млађи се Црногорци брзо навикосе на нов живот, али стари остадоше вјечито кукајући за „кршима црногорским“. Између свих старца најтежи је био Стојанов отац. Он се од туге за Пјешивцима и разболио. Пошто је легао у постељу, није престајао јадиковати и уздисати: да му је умријети на плочи пјешивачкој. Једнога пролећа дојаци се Стојану, те он торбу о рамену па преко Сапцака те у Никшић.

— Које добро, Стојане? дочекај га знанци у Никшићу.

— Дошао сам да понесем у торби једну плочу из Пјешиваца, јер ми се отац патеже одавно да умре, па неће никако без плоче пјешивачке. Кад му друго ништа не фали, бар му је плочу лако набавити, може бити биће му с њом обичније и на оном свијету.

ДА СЕ УКОПА СА ГРДИЛОМ.

У „Оцаклији“ цетинског двора Књаз Никола са главарима чекаше нову годину. Послије дугог разговора Књаз упита главаре: како би који желео да умре?

Неко рече да би био рад да умре славно, неко да јуначки погине а неко да умре када ћецу изведе на пут и т. д., док ће један између њих рећи: „Ја бих, Господару, највољео да умрем без грдила“. На то ће му Јевто Милетин: „Не тако, јадан био, но реци да умреш са грдилом, да га укопаш са собом, та не остаје иза тебе, кад и онако ништа друго не остављаш.

ОДГОВОР БОЛА ЛАБАНА.

Једном Господар упита васојевићског командира Бола Лабана, који је био врло ружан у лицу, иначе добар човек и јунак:

— Има ли, Боле, кажи ми право, ишта ружније на овоме свијету од тебе?

— Има, Господару — дочека га Боле одмах. Зар није ружније и то што је турски Спуж на сред Црне Горе?

Како је граница уз ријеку Зету била повучена тако, да је тврђава Спуж била унешена у сред брдских црногорских племена, то је одговор Лабанов учинио да је Господар дубоко уздахнуо и рекао Лабану:

— Заиста, Лабане, имаш потпуно право, али у име Бога и таквих јунака ми ћемо и Спуж ускоро ослободити. И тако би.

АВРО ЦЕМОВИЋ И КАЧАК САЛКО.

У Сјеници, љета 1909. године под предсједништвом паше, држи се велики уријетски збор Турака и Срба из цијелога Санџака. — Берањски прваци наредили се као у сватове — сви у црногорском свечаном руху. Чуо за ово чувени качак Салко и са три друга спустио се са планина у мали хан на путу између Сјенице и Бијелог Поља да види црногорске ђауре, — само да их види.

Поворка је прошла поред хана мирно. У хан сврати на чашу ракије Авро Цемовић с учитељем Миланом Поповићем. Качак сједи с друговима и пије ракију. Авро наручује за себе и за свога друга. Анђија ставља пред њих пиће али Салко дохвата суд и у кап испија. Насиљем забада Авра.

Авро се смијени и мирно узвраћа силнику истом мјером: узима полић испред качака и испија ракију. Тако су се три пута обредили без иједне ријечи. Онда Авро извади новац, плати пиће и изађе. Кад је појахао коња опали из револвера у ваздух, али качак не одговори пуцњавом из хана.

ПОП ЂОКА И ЧЕВЉАНИН.

Давијао суду у Никшићу поп Ђока једнога Чевљанина и дошло до жестоке препирке пред ондашњим предсједником суда Јевтом Милетинијем. Огорчио се Чевљанин, што га поп Ђока прићерао ладним разлозима уз дувар, па ће викнути раздражено: — Е, господине Јевто, ако није овако, ево дајем двије стотине талијера! — па извуци некакву крљу кубуру иза паса и ш њом на сто, као да готове паре полаже.

— Ево и ја — дочекај поп Ђока хитро — четири стотине талијера, ако није како ја вељу! — па преломи једну шибницу и стави комадић од ње пред судију на сто.

МАКСИМ РАДОШЕВ И КАПЕТАН.

Познатом шаљивџији Максиму Радошеву пожалио се неки капетан племенски, како не може да регулише пенсију и како га држава прескаче мимо остале капетане. Максим је познавао капетана као човјека присиромашна чојством, па ће му рећи:

— И не треба ти дати пенсију, јер ти и немаш услова ка други капетани!

— Како немам, Максиме?! — почни он да га увјерава. — Ја сам био капетан преко тридесет година а Максим га прекини: — И поган највиша преко педесет, па што ти је од тога вајде!

СТАРИ ЧЕВЉАНИН И СИНОВИ

Одмах послѣје аустриске окупације јавила се у Црној Гори политичка борба. Подијелио се народ у двије партије: за уједињење са Србијом и против уједињења. Једном старом Чевљанину и бившем официру Краља Николе тек се вратио синови из ропства, па пошто примијетили ово политичко груписање, запитају оца, да им даде савјет: којој страни да приђу? Стари Чевљанин, васпитан уз гусле а подињен у мукама и невољама чекајући боље дане народне, па и ако вјеран и одан Краљу Николи, рећиће:

— Не бих вам, синови, савјетовао да живите ни у округу који се може колачем љеба обићи а камо ли у толикој држави.

—:—

РАЗЛОЗИ ПОПА ЂОКЕ.

Наљутио се једном приликом поп Ђока на једног Пјешивца, те га он истуца на сред пљаце у Никшићу. Дочуј за то Књаз Никола, те он позови попу Ђоку да га прекори што бије јавно Црногорце:

— Ако ти је што који скривао ето ти суда па тужи, или их удри неће те нико не види а не на сред пљаце да гледа вас свијет! — обрекни се Господар.

На то ће поп Ђока.

— Да сам овога, Господаре, нашао на врху Будона снво бих га на плећима у варош само да га пред свијетом изчибукам, јер њему наук не би користио тако овако.

ЈУСО МАЛИ И ВАСОЈЕВИЋСКИ ГОТОВАЦ.

Ни мањег човјека ни више изјеше од Јуса Малога. Већил је Али Паше Гусињаца па му може бити. Око тробанио код пашиних чифчија у Пенцима па заповиједа шта да му спреме за ручак шта за ужину, шта за вечеру. Највише ије готоваци од младог јамужног сира. Кроз село пролази Иван Делевић.

— Сврати, Иван-Деле, да ручамо, — позове га Јусо с ајата Иван сврати.

Поставише софру. Најприје ставише на њу врућу погачу, меки осољени сир и мед, па донесоше и готоваци. Иван први дохвати кашику готовца.

— Шта је ово, безобразнице једна! — тресну Иван домаћини. Зар се овако дочекују људи!... Од кога си ти чула да се ладан готоваци тура на софру?!... Носи ово, поганштино једна!...

Наш ти Јусо кашику у готоваци па пуну кашику масла и готовца у прождрљива уста. За трен као да је уста зално растопљеним оловом.

— Ах, што ме превари, влаше, те спржих уста! — скочи Јусо и повуче пиштољ из силава.

— Не будали, Јусо — рече му Иван и скопа га као мало дијете. Ово учињех само да знаш како је врло васојевички готоваци да се други пут не би онарно.

КЊАЗ НИКОЛА И ЈЕДАН ДРОБЊАК.

Једном приликом отишао Књаз Никола са својом свитом у Дробњак. Успут стигне једнога сељака и назове му бога.

Овај, не познавајући Књазу, одговори:

— Добра ти срећа, господине.

Књаз, видјевши да га Дробњак не познаје, мане руком свити да стане, а он продужи сам са сељаком.

— А одакле си ти, стари?

— Ја из Дробњака, а одакле ти бјеше?

— Ја одовуд из Црне Горе.

— Из чијег баталиона?

— Из баталиона Бошка Мартиновића.

— Вјера и Бог, добар ти је тај командир кад ти јашеш такога зекана. Цркве ми не би га јахао да си из баталиона Грубана Церовића.

— А зашто не бих, да сам из баталиона Грубанова? — запита Књаз љубопитљиво.

— Зато што је такав коњ за командира, јер како ми се чини, здрава му је глава — таквих коња истина нема у Дробњаку, а и да га је, јахао би га само Грубан Церовић.

ПОП ЂОКА И БАРЈАКТАР ЈАГОШ.

Дође једнога дана Попу Ђоки барјактар Јагош Богданов. Како ступи у кућу, назва Бога па се ухвати, по свом обичају, за јатаган који увијек носаше за појасем и сасвим безазлено заузео став као да хоће с неким да се сијече.

— Ја сам дошао, Попе Ђока — отпоче он — да ми даш мало жита на вађевину па да ти га с прођећа уз добит поштено вратим.

Поп Ђока га добро одмјери преко чибука, па ће му рећи:

— Ја ти богме, Јагоше, не могу ништа давати на вађевину, ни ти с тобом правити икаква рачуна, јер кад ми сад пријетиш с том ножином а да шта би радио кад дође вријеме да жито врћеш.

СМРТ МИГУДА РАДОШЕВА.

Мигуд Радошев Милошевић из Лијеве Ријеке важио је као један од најбољих јунака васојевинских. Говорило се: „јунак као Мигуд Радошев“. Као младих је ратовао у ратовима 1876—7 и 1878 године па је приспио, и ако већ стар, да учествује при заузећу Скадра.

Но на неколико јуриша око Бардањолта Мигуд није могао од старости да буде увијек међу првима, те га једнога дана командир батаљона, више у шали, прекори, како је чуо е се прича, да Мигуд није више међу првима као раније.

— Не знам јесу ли те издале ноге — рећиће командир — или те је издало срце, јер сто прекјуче погибе седамнајест Милошевића све у првим редовима а ти оста недирнут.

Мигуда то толико дирну, да се зарече или ухватити жива Турчина и довести га командиру или погинути с њим заједно на рововима.

И испуни обећање. Сјутра дан, после је заузећа Бардањолта нађоше војници Мигуда мртва и загрљена са једнијем турским аскером. Био је старац ускочио преко жице у ров да испуни своје обећање.

МУКЕ ГОСПОДАРЕВЕ С БЕРАНЦИМА.

На Цетинју много беранских избеглица и предњима Авро Цемовић. Љут Господар на Авра. Један се од прекограничара жали Господару а Господар ће пред свима:

— Тај ваш Авро мисли да је нска патарица а он је један галијот! ..

Чуо то Авро па ће код предсједника владе Јанка Вукотића.

— Бирај, Јанко, шта ћеш: или ми господар мора дати данас задовољштину или ћу бити мртав!

Јанко кљуц те у палац. Иза тога одмах изађи наредба: свакоме прекограничару да се да по пет фијурнина и да сви одмах иду, — ни један да не остане на Цетињу. Авру порука: да ће га Господар сјутрадан примити на Ријеци и дати му „задовољштину“. Авро је ствар разумио и спремио се на одбрану. Сјутрадан у одређено вријеме приступа Господару са дванајест прекограничара. Господар га је разумио и наређује му да стане и да му се не примиче. Он стаје заједно с пратњом.

— Ко ти је онај тамо? — пита Господар.

— Јеврем — Деле, одговара он.

— Ја сам чуо да је он велики лупеж?

— Јесте, Господаре!

— А ко је онај до њега?

— Максим Јоксимовић, Господаре.

— И за њега сам чуо да је лупеж.

— Гори од Јеврема, Господаре.

— Па ти си окружен све лупежима?

— Јесам, Господаре, исто као што је био твој отац. Али, Господаре, да није било оваквих лупежа ти никад не би био ово што си...

Краљ напушта своју свиту а Авро своју и у двору се објаснише у четири ока. Аврови се људи веселе по Ријеци а с Ријеке иду гласови: „љуби Господар Авра као нашљедника Данила“.

ДАР ПОПА РИСТА БОШКОВИЋА.

Пошто се оженио Књаз Данило, окупе се на Цетиње сенатори црногорски да се упознају са снајом — књегињом и да је, по обичају, даривају. Међу сенаторима бјеше и познати војвода бјелопавлићски

Поп Ристо Бошковић, који је важио као шаљивџија и слободан на језику. Пошто су се сви сенатори изређали са поздравима и поклонима младој Књегињи, устаће и Поп Ристо да дарива снају.

— Ајде, снашо, да те и ја даривам — позваће он Књегињу. Заври у мој мали прст има ли која драча и нека то буде први дар од мене, а други: са моје стране, теби и нашем Књазу дајем, да можете мљети жито у мојој воденици у Добром Пољу док сте живи без икаква ујма.

ДРОБЊАЧКИ ВОЈВОДА И ЦАРСКЕ СЕРЦАДЕ.

Отишао један дробњачки војвода у Цариград на пошто је добио од цара неке фермане за себе и Дробњаке, велики везир нареди да га проведу кроз царске одаје не били оне задивиле Дробњака и увјерили га о свемоћности и богаству падишаха.

Дробњака доведу у спаваћу собу цареву, те му показаше постеље и серцаде.

— Ја мислим, Војводо, да од неба до земље ништа мекше нема од царских постеља и серцада? — рећиће један из пратње.

— Кад ми под јесен свучемо с планине сијепо, на папунимо појате и савардаке, то је много мекше од царских постеља и серцада — одговориће Војвода дробњачки.

ГОСПОДАР И ГОЛУБ ДОБРАШИНОВИЋ.

Опет су на Цетињу прекогранички главари. Господар љут на Авра Цемовића па неће ни да га чује ни види. Остале прима најљубазније. Пред вече под „Бријестом“ окупио се вишао бираних Црногорача око Господара. Господар весео и разговара. Приступа му и Голуб Добрашиновић из Берана.

— Колико оно имаше, ти Голубе, синова? —
пита га Господар.

— Једнога, Господаре, — одговори он с по-
нессом ма да је имао четворицу.

— Је ли чему, Голубе?

— Е Светога ми Петра, Господаре, најбољему
Црногорцу друг.

— А како му је име, Голубе?

— Авро Пантов Цемовић, Господаре!

САВЛЕ, САВЛЕ, ЗАШТО МЕ ГОНИШ?

Када је злогласни Јован Пламенац био мини-
стар Просвјете у Црној Гори бијаше унавидио Ра-
домира Кривокавића учитеља и познатог црногор-
ског пјесника, па га премјешташе са службом сва-
кога мјесеца. Кривокавићу се дојадило ово вјечито
сељакање, те кад га, посљедњи пут, по цичи и зими
премјести неће у Катунску Нахију, он не мога
него, онако миран и без револта, посла следећи
брзојав министру:

— Савле, Савле, зашто ме гониш?

ДИРЕКТОР КОСТА И ПОЛИМАЦ ПЈЕСНИК.

Прије рата служио је Димитрије Јевтовић —
Полимац као наставник цртања у беранској гимна-
зији. Директор му је био нервозни Коста Костић,
којему су ишли на живце умјетници а нарочито
Полимац, јер је на ђавола пјевао и пјесме.

О Божићу оде Полимац у Колашин да тамо
проведе празнике. Таман кад се кретао на повра-
так, падне толики снјег да је било немогуће прскати
од Колашина до Берана док не попусти вријеме.
Директор постао још нервознији и у љутњи једнога
дана послаше брзојав Полимцу у Колашин с нало-

гом да се мора у року од 24 сата јавити на дужност у противном ће га казнити платом, јер је знао да је Полимац ту био најосјетљивији. Полимац, немајући куд, одговори сасвим резигнирано:

„Спијег пао, доћ' не могу,
Казни платом — валај Богу.

СУД ЛАКА ЗЕКИНА.

Када је Јевто Милетин био начелник Никшића, помагао му је као судија и Лако Зекин Мијунковић.

Једнога дана побију се два касана у Никшићу и један разбије главу ономе другоме Пандури их доведу пред Лака да им он пресуди. Лако немајући куд него покуша да их измири, јер они што бијаше јачи пристаде да тражи и опроштење и нагодбу какву год предложи Лако као судија. Но, на њавола, онај разбијене главе не пристајаше ни на шта, него занео из петних жила да му се „крвник“ баци у тавницу. Лако је знао да од тавнице неће бити никакве користи и да би се тавницом казнила општина а не прави кривац, те он опет покушај да овога приволи на опронтај и братско измирење. Пошто овај не пристаде никако ни на један предлог, Лако нареди да се напише решење по коме онај са разбијеном главом има право да разбије у једнакој мјери главу ономе што је његову разбио.

И тако се заврши парница.

ПОП ЂОКА И СЛАБИ ПЛАТИША.

Живио је близу Никшића један Чевљанин, који је важио као врло слаб платиша. Једнога дана враг га донеси Попу Ђоки да му тражи двадесет фијорина на зајам за десет дана. Поп Ђока га је добро познавао као слаба платишу, али га је инте-

ресовало шта овај смјера с њим, макар му и пропало двадесет фијорина. Отиђи горе у кућу, узми једну банкноту од двадесет фијорина па пошто је непримјетно забиљежи, дади је Чевљанину.

Не прођи ни уречених десет дана, ево ти опет Чевљанина са дугом натраг. Извади банкноту од двадесет фијорина и предај је Попу Ђоки. Поп Ђока је прегледај и виђи е је то она иста банкнота коју му је он дао.

Кад кроз неколико дана, ево ти опет Чевљанина да тражи Попу Ђоки двјеста фијорина на зајам. Поп Ђока се насмиј и одбиј га.

— Зашто, Попе Ђока, да ме одбијеш кад сам ти први дуг поштено и на вријеме вратио? — зачуди се Чевљанин.

— Баш зато што си ми први дуг поштено и на вријеме вратио — одговори му Поп Ђока. Да су ти оне паре ваљале, не би ми их никад врта, но си стигао и њима да закучиш ове.

КЊАЗ НИКОЛА И ЂОКО РИСТОВ.

Када су Црногорци приватили Никшић од Турака, састаде се једног дана Књаз Никола са Ђоком Ристовијем Вучинићем на поче ни њим разговор о паду Никшића.

— Вала, Ђоко, освојисмо и Никшић од Турака! — рећиће Књаз.

Ђоко сабра обрве на му одговори:

— Е, мој Господару, доста ли је правде и надежја легло Црногорцима са падом Никшића. (Ђоко је мислио на Књажеве прогоне Црногораца, који су бјежали у Никшић, да се спасу насиља).

КАКО ЈЕ КО НАУЧИО.

Ишао с пљаце кући познати шаљивџија из Никшића Никола Милошевић и носио за ручак три-четири комада рибе. Сретни га на сред пута један његов комшија, па ће га зауставити да му манише рибу.

— Шта си то купио? — зачучни. Пи, ја бих више волио балега но рибе.

— То је све, комшо, како је ко научио! — одврати му мирно Никола и продужи пут кући.

СМРТ МАЛИНА МУЈОВИЋА.

Јаков Мујовић из Горње Мораче учествовао је као војник при заузећу Бара од Турака, али му године ни мало нијесу сметале да првог балканског рата пређе Босићевцу и дође на Скадар. Собом је водио четири сина од којих су двојица, Малин и Јакша, учили школу у Србији. Јаков је био нарочито цијењен као добар гуслар и разговоран човјек. Соколно је војнике у биткама а пјевао им храброст и јуначтва. Са синовима је дијелио зло и добро у мучним данима опсаде и никад није изостајао иза њих.

Европски Рат затече му сина Малина, тадањег студента технике, у Србији и он се одмах јави у тринајести пук, који је водио борбе око Дрине. У неколико окршаја направи Малин чуда од јуначтва и једнога дана паде тешко рањен без наде. Када је испуштао душу, на рукама свога друга, питао је: пређоше ли наши Дрину?! Друге мисли није имао у том часу. Београдска „Политика“ је довијела чланак о његовој јуначкој погибљи, по чему се у Црној Гори и сазнало о његовој смрти.

Једав пријатељ покојног Малина извјести старог Јакова о смрти Малиновој и посла му „Политику“. Јаков је тада био сам код куће, јер су му остали синови војевали. Када је добио вијест о смрти Малиновој, стари се окаменио, пошто му је Малин био миљеник између свих синова. Окаменио се, али стегао срце и позвао сво село па узео гусле и почео да импровизира нову пјесму о боју на Дрини.

Када је дошао до подвига „мога сина Мујовић Малина“ засјале су му сузе у очима. — Тако сељаци дознадоше да је Малин погинуо.

ТРГОВИНА И КОМАНДИРСКИ ГРБ.

Једном приликом нађу неколико племеника из Мораче на подгоричком пазару свога главара Н. Н. гдје сједи поред вреће јабука, бос и са грбом на глави. То им се учини неприлично и за њихово племе рђаво па ће упитати свога главара:

— Шта радиш то, господине командире?

— А, ево хоћаш, да продам ово јабука дако бих узео мало постава и шаку соли.

— Па што не макнеш тај грб, бруко једна, но срамотиш и њега и све нас, кад те гледају Зећани и Брђани како си дошао да продаш врећу јабука?

— Не мари то ништа! — одговори командир.

— Како не мари? Мичи тај грб или се уклони одатле, јер ћемо сад пут Цетиња да све кажемо Господару.

— Нека те, људи, а ако вам је криво — ево ја ћу грб склонити! — рече командир послушно, па скиде капу с грбом, сави је и тури у њедра па продужи гологлав, да продаје јабуке.

ВУЛЕ РАДИВОЈЕВ И НОВИ КАПЕТАНИ.

Дирали неки нови племенски капетани Вула Радивојева, како му је била ништавна плата од петнајест талијера при њиховој од шест стотина круна, па кад се Вулу досадило он ће им одсјећи:

— Јадови грдни мени је вазда била већа плата од ваше, јер поред петнајест талијера цврчало ми је по нахији још триста тигања, који су били бољи за један дан но сва ваша годишња плата а вама данас не дају ниће привирити, више но губавој пашчади.

ПУКО САВИЋЕВ И АГА.

Злогласне 1847. или „скадарске године“ размиљеше се Ровчани по Турској, јер је владала незнапамћена глад, да није било дома у Ровцима, који је могао прославити Св. Луку. Са многима оде у Пећ и Пуко Савићев те се погоди код једнога аге да му копа кукуруз за сир.

Када је ага водио Пука пут њиве ће ће овај радити ниће на један камен и рече Пуку:

— Брђанине, колико макне овај камен па боланци, толико ћу ти дати сира за надницу.

Пуко је сиромаш запео и без одмора копао ваздан, све мислећи на груду сира као онај камен. Пошто је сунце зашло и ухватио се мрак, Пуко се обрати аги с ријечима:

— Честити аго, ево мрак паде а ја све чекам да ми рекнеш е је вријеме остављати раду!

— Копај, Влаше, копај! одговориће му ага. Мјесец је сунчев брат.

Тако је Пуко наставио све до понећи, када га је ага зауставио и повео собом да му плати рад. Кад су наишли поред онога камена, што га изјутра

одредише да њиме мјере сир, ага нареди Пуку да га узме и понесе собом, али Пуко дохвати један други камен, много већи од овога, на што му ага викну:

— Не тај, Влаше, но онај мањи — њега смо погодили!

Пуко се окрете мирно аги и рече:

— Све једно, ага, овај већи брат је ономе мањему, исто као сунце мјесецу.

ЈЕВТО МИЛЕТИН И ПОП ЂОРЂИЈЕ.

Познати никшићски парох Поп Ђорђије Милановић био је од вазда тежак човјек. Мало га је ко могао подносити а командир Јевто Милетин није га никако трпио.

Једнога дана закршћавао је поп Ђорђије водину, па упао и у кафану Горде Добрске, ђе је сједио, са осталијем, и Јевто Милетин. Кад је Поп стао да кади и закршћава водину, сви су устали и скинули капе, али је Јевто остао сједећи, па и кад су они почели да љубе крст и Пона у руку, Јевто се није хтио да помакне. Поп се наљути и окрене Јевту:

— Зашто ти не пољубиш ово знамење свето, Јевто? — обрцуће се.

Јевто му се унеси и тресни у очи:

— Вала, Попе Ђорђије, да у једној руци носиш Бога а у другој Господара, не бих ти се ди-
гао нити твој крст пољубио.

КЊАЗ НИКОЛА И ГРАОВСКИ КОМАНДИР.

Једном приликом дође на Цетиње командир Никола Ковачевић и Господар га прими у „Оцаклију“. Пошло су се наразговарали Књаз Никола

устане и окрене се пут једнога прозора на коме је стајала боца пуна ракије, завршена са китом ружа. Па да би сигурно боцнуо Командира Николу, рећиће:

— Ово је лозови првијенац, Командире, а има Граховљана који би попили ову боцу за 24 уре.

Командир Никола не буди лијен, по му одврати истом мјером:

— А ја знам — рећиће — Његуша, Господаре, који би је попили за три уре. Отада па за 3 године Командир није смио излазити пред Господара и ако га је овај волио и цијенио као мудра човјека, који је оставио иза себе доста изрека, међу којима се највише помиње ова: кашаљ, рђа и никоговина не могу се никако сакрити.

„АМБАР, ТОШКО!“

Милисав Мишњић с Прекобрђанима доплијенио неколико буљука турских оваца из околине Колашина, али му уз пут нестала једна овца коју је био уочио по дебљини између свих оваца. Сјутрадан, приликом деобе, Милисав окупи сву чету и пофронти је па зађе да мјерка лопова. Како му се учини да је овцу украо неки Тошко, он му се нанесе па му викну, као у игри за вријеме зимских сијела:

— Амбар, Тошко!

— Нијесам, командире, Бога ми! — одговори пренеражен Тошко.

— Амбар, Тошко! — викну Милисав јаче.

— Нијесам, славе ми, командире! — брани се јадан Тошко.

— Амбар, Тошко! — грмну опет Милисав а накостријеши се на Тошка.

Овај, немадни кудкамо, него признај крађу и отада је остала узречица: „учили га као Милисав Тошка“.

ПАША И ПРЕГОВОРИ С МОРАЧАНИМА.

Због честих пограничних сукоба између Турака и ровачко-морачких племена дошао бијаше у Колашин један турски паша на преговоре да би поставио сталну границу. Од стране племена састану се с Пашом командир Милисав Мишњић и капетан Радован Бегов.

Паша је био научен човјек па је хтио да види шта знају ови прости крајишници, те ти прије свега стане упућивати разна питања.

— Знаш ли ти, Командире, који је најсигурнији цар на свијету? — упитаће он Милисава.

— Гној овчји, честити Пашо! — одговори му Милисав. Сваки ћете други цар преварити бар једном, а овај никад.

— А која је најплоднија земља на свијету? — запитаће опет Паша.

— Најплоднија је подкутњица да ни у Мисиру неће родити као на њој! — одврати Милисав.

Пошто се Паша мало као и увриједио с оваквим одговорима он дође у оштру препирку с Радованом па ће му рећи у љутњи:

— Твоја уста лажу а моја никад.

— Сваку змију, Пашо — дочекај га Радован — која не уједа пољубио бих у уста, а у свака уста која никад не говоре лаж пљунуо бих као на балегу.

Послије овога Паша нареди да му се олреме коњи и напусти Колашин, пославши извјештај, да се с овим људима не може ништа добро за Турке свршити.

ЛУКА ИЛИЈИН И ОРДЕНИ.

Командир Лука Илијин из Горње Мораче добије од Господара неколико ордена, да их подијели најбољим војницима у своме батаљону. Командир донесе ордене у Горњу Морачу и раздијели их својим најближим рођацима. Горњоморачани се узбуне и пожале Господару, те овај позове Командира Луку на одговорност. Када је Командир стигао код Господара, овај га оштро дочека:

— Командире, зашто ти нијеси подијелио ордене како сам ти ја рекао, но те Горњоморачани сада давијају?!

— Ја, Господаре, — дочекај га Лука — док сам командир даваћу мојијема и ордене и почаст, јер сам то од тебе научио. Ти даде све својијем Катуњанима а нама осталијем само оно што претекне. Мени није ништа претекло, те нијесам имао шта ни да дам осталим Горњоморачанима мимо својих браћевеника.

СТОЛЕ СЕКУЛОВ И АРАЧЛИЈЕ.

Крену се једне године подгорички Турци да купе арач по Братоножићима. Ишли су од кнеза до кнеза, док нијесу стигли и до Стола Секулова. Када је Столе примијетио пољем Турке, он брзо уљеже у кућу, разгрне жар од ватре и наварда поврх жара ситних гранчица како би се добро осушиле и одједном плануле, кад буде требало.

Пошто дођу Турци Столе их дочека и сједне око огњишта и како је владала велика студен, он се као љутио што му ватра неће да гори, па кад је примијетио да ће гранчице планути, он се дигне и у љупњи тресне ногом по гранама да оне плану

одједном као лагум. Турци скоче у страну и почну један другом дошаптавати:

— А, бијесна Влаха — Ђе му се огањ од страха ужеже!

Столе примијети забуну Турака, па их љубазно позва да сједну и да се огрију, али Турци не хтједоше него омакоше пут Подгорице и без арача и смрзнути.

Кад их је Паша питао, Ђе им је арач из Стола Секулова, један од њих одговори:

— Шућур Алаху, кад смо и живи главе скапулали. Њему се од страха и огањ зажиже.

ДИЈЕЛЕ КАО БОГ.

Од прилике, када је Књаз Никола дао устав Црној Гори, истовремено је дао и концесије за монопол дувана Ђузепу Волпију и талијанској групи финансијера који су га доцније помагали у Италији. Откупљивање дувана од народа вршили су Талијани без ичије контроле. Они су сами одређивали цијене дувану и није никакво чудо било што дуван незаштитеној сиротињи није био добро плаћан.

Једном приликом када је био Књаз Никола у Никшићу, наиђе код бријега бистричког на групу сељака, који су носили дуван на откуп Талијанима. Он их заустави и упита: како Талијани одређују цијене дувану? Један се од њих, сигурно мало љут, истрчи напријед, па ће рећи:

— Дијеле нам ка' Бог, Господару!

— Како то: као Бог?! — запитаће Господар.

— Ето овако, Господаре: Попу Ђоки по девет шестица оку а нама по тридесет и пет солада. Богатоме и моћноме поклањају као и Бог што чини а сиромасу не дају ни оно што му припада.

БРИГАДИР ДРАГИША И БИЉЕГА.

Окупили се једном приликом Црногорци на Обилића Пољани и гађају биљегу. Како је биљега била подалеко, то је није могао нико да погоди. Најзад дође ред на бригадира Драгишу Меденицу, који се примаче биљези мимо остале и погоди на сред ње.

— Не броји ти се, бригадире! — рече му Књаз Никола. Ти си се примачао биљези и сувинце близу.

— Броји, Господаре! — одговори бригадир Драгиша — јер се ја овако примичем и Турцима па ми ни један не промакне.

ФИЛИП ВУКОВ И НОВИЦА ЈЕФТОВ.

Новица Јевтов Николић био је прије рата дуго година погранички комесар на Вилусима. С народом се доста добро опходио, па је рачунао да му то може бити добар политички капитал те се он једних избора баци тамо у агитацију. Кад је дошао на Вилусе нађи га Филип Вуков Даковић.

— Ко је добро, Новица?

— Ја дошао да се кандидујем за посланика.

— А како то, кад те народ овђе не познаје?

— Познаје, Филипе, народ, јер сам ја овђе службовао и оставио лијених успомена, па се надам да ће народ то имати у виду.

— Е, мој Новица — рећиће стари Филип — ко се у народ нада тај у потоку товари.

„ПИШИ И ОТПИШИ“.

Послије бојева 1875—78. године, послао бјеше Књаз Никола комисију по Црној Гори да испита

по батаљонима војнике о учествовању и заслугама ратним како би се одликовања правилно подијелила.

Комисија најзад стиже и у Планину Пивску. Искупили се војници и један по један прилази члановима комисије. Између осталих дође ред на једнога немрчи-пушку. Комисија га пита:

— Јеси ли био на Вучјем Долу?

Он се поталамунио па полако и неодређено одговара: пиши!

— А јеси ли био на Крсцу? — пита даље комисија.

— Пиши! — одговара овај.

— А јеси ли био у Дуги?

— Пиши!

— А какав си био у тим бојевима?

Таман кад је овај зауставио да одговори приђе му иза леђа један комшија:

— Ја сам био на Вучјем Долу! — рећиће — а тебе није тамо било.

Овај се не даде збунити, него се окрете комисији:

— Отпиши! — рече.

— Па нијеси био ни на Крсцу! — опет ће онај други.

— Отпиши!

— Па ни у Дуги!

— Отпиши! Отпиши, сигурно — ја сам се севио а, Боже, и давно је то било па сам и позаборавио.

НЕ ОПОРАВИО КАКО ВАЉА.

Када је почела да се изводи прва војничка организација у Црној Гори, постављани су само истакнути јунаци за офицере, јер није било школо-

ваних људи за тај посао. Између осталих, постаде командир батаљона по јунаштву и један мало вртоглав сељак, који никако није умно да се снађе у новом положају а опет није имао такмаца у јунаштву да га одмијени. Он једва научи првих дана уобичајени војнички поздрав: „помаже Бог, јунаци“ и запамти како војници треба да одговоре: „добра ти срећа, официру!“

Једнога дана ишао је нови командир на „фронт“ ђе га је чекала окупљена војска, па је успут понављао и „помаже Бог, јунаци“ и „добра ти срећа, официру“, како се не би збунио кад дође. Елем, кад је наишао поред батаљона он викну из свега гласа: добра ти срећа, официру!

Војници се мало згледаше, али се један прибра и одговори му: помаже Бог, јунаци!

Кажу да се вјежба на томе свршила.

КЊАЗ И БАЈО МИЈУШКОВИЋ.

Бајо Мијушковић ухвати на Вучјем Долу жива Турчина, те он, послѣје тога затражи од Књаза Обилића медаљу. Књаз се мало изненадио, јер су Обилића медаље давале само онијема који ухвате паше и бимбаше а не просте војнике.

— Лако је, Господару, ухватити нашу! — рећиће Бајо — јер кад он падне с коња не умије се окренути по овијем нашијем кршима по сам ја ухватио жива наоружана Турчина који је научио да скаче по главицама и шкркама као по равници.

НЕ КАП, НО ДВИЈЕ ОКЕ.

Оде један Озрнић у Жупу на славу код својих пријатеља. Пошто се добро провеселио и напио крене се пред вече натраг кући, али се некако спо-

такне, падне и сломи руку. Пријатељи га онесвијешћена пренесу у најближу кућу и одмах позову љекара. Када овај дође, Озрнић је лежао онесвијешћен као мртав.

— Да није кап! — промрмља ће љекар, прилазећи му.

— Не, Бога ми кап — одговориће један од сељака — по и двије оке. Он кап не би ни осјетио.

„СТРИКО“ ВОЈВОДА И ЧЕВЉАНИН.

Када је Војвода Стево Вукотић био Облзени Управитељ у Никшићу ухватише општински пандури једнога сиромаша Чевљанина, да је украо опанке, те они ш њим и са два свједока пред Војводу. Пошто саопштише Војводи шта је Чевљанин учинио, он ће му се обрнути:

— Шта си то учинио, камо?

— Ја ево ништа, стрико Војвода! — промуца погружен Чевљанин.

— Ка' ништа, а јеси ли укра' ове опанке.

— Ја не жнам, стрико Војвода!

— А познајеш ли ове људе? — покажи прстом на свједоке Војвода.

— Пожњајем дивно.

— Мислиш ли е су поштени?

— Мишлим и јесу ка' два најпоштенија Црногорца.

— Па они зборе е си укра' опанке! — прићерај га Војвода.

Чевљанин се нађи у муци па ће, као да говори за другога:

— Дати, бићу, стрико Војвода кад веле ови поштени људи!

ЈЕВРЕМ БАКИЋ И АНДРИЈА СТАНИЋ.

Јеврем Бакић као окружни капетан казнио је био Андрију Станића из Сућеске са дванаест форинти глобе због неких волова и Андрија плати. Дуго је смишљао Андрија како да се освети, али му није полазило за руком. Капетан сила а он обичан војник — шта може.

Послије неколико времена дође нужда капетану да пређе у Сеоце службеним послом, па како није имао моста на Лиму позове Андрију као особито вешта човека у пливању и роњењу да га пренесе немајући поверења у другог, и Андрија га пренесе. Том приликом нареди капетан Андрији да буде пред вече код воде да га пренесе на леву страну Лима.

Док је Јеврем Бакић био у Сеоцу Андрија смисли освету, па кад дође капетан узе га на кркачу, па загази подубље и рече:

— А, господине капетане?

— Шта је Андрија?

— Колико платих ја глобе они пут?

— Дванајест фијурна, Андрија, рече Јеврем и би му немило.

— Дванајест? као шта Андрија опустивши руке да капетану упалоше стегала у воду.

— Андрија! повика Јеврем Бакић уплашено: Ти, анате мате било! Шта си наумио?

— Колико оно рече, господине Жежо, нита равнодушно Андрија и опусти руке да капетану упалоше ноге до кољена у воду.

Капетан стеже чврсто Андрију за врат, па повика очајнички:

— Андрија јеси ли избудалио?

— Како оћеш, но ми одговори, или га, Богом

ти се великим кунем не износиш главу, по ни вран кост!

— Па што оћеш налету?

— Паре, капетане! Оних мојих сиромашних дванајест фијурина

— Немам Андро, Бога ми, ако ћеш ми вјеровати.

Андрија загази још дубље ближе матици. Лим се пјени мутан као орање, хучи, тутњи. Капетан час очајно млата рукама, час стеже Андрију око грла да не падне:

— Ево ти пола, убио те господњи Бог. Ти анатема те било, одосмо низ Лим.

— Колико? пита Андрија шеретски и ћути у вир да му се само глава види и сасвим пусти руке.

— Ево ти све. Андрија брате, све! Спасавај ако си брат Србин.

Андрија узео новац, размахну и изнесе капетана на другу обалу мокра до кости.

— Виђи налета, како ми умало главу узео, тити! Анате мате било.

— Ја сам своју намлио, капетане збогом! рече Андрија и поздрави војнички смијући се и жмиркајући малим зеленим очима.

КАКО ЈЕ МИЛИСАВ МИШНИН ДОБИО РЕЧИНЕ.

Кад су за вријеме Књаза Данила, Речине припале Црној Гори, настане расправа и суђење, пред Књазом Данилом, између Васојевића и Братоножића, које ће од ова два племена наследити Речине. Књаз Данило бијаше раније обећао да их населе Братоножићи, али Васојевићима бијаше криво, јер су они као пограничари полагали прече право на њих. Испред Васојевића војвода Миљан

Вуков а испред Братоножића капетан Вуко Милошев давијаху се пред књазом. Војвода Миљан пријећаше да Васојевићи неће живи пуштити да се Братоножићи, преко њиховог племена, селе у Речине које су они вазда крвљу залијевали. Најпоследње дође до оштре свађе између Миљана и Вука.

Том приликом бијаше дошао код књаза неким послом и командир Милисав Мишинић, и док се они свађаху и препираху Милисав ништа не говораше. У једно доба књаз се обрати к њему:

— А што ти Милисаве не говориш ништа?

— Не знам шта ћу господаре, по гледам како се зебе свађају око туђа проса! А да Миљан и Вуко давијају се око туђих Речина, одговори Милисав, као увјерен да Речине морају добити они његови племеници.

Књаз одмах прекипе о томе расправу па рече Милисаву: „Да су сретне Речине Милисаве, и да здраво у њима населиш Морачане и Ровчане.“ И тако Миљан и Вуко пођоше пренеражени у своја племена, а Милисав да дијели Речине Ровчанима и Морачанима.

ДА СЕ НЕ ЗАДОЦНИ ОД СМРТИ.

Било је то 28 септембра 1912 године у јуришу на утврђење звано „Широки Висови“ под Тарабошем. Тога дана гинуло се као ниједног до тада у борбама око Скадра. Само из браства Пејовића са Цеклина погинуло је 13 братственика.

У највећем налету Перу Ђурову Пејовићу падне опанак с ноге. Али да не би задоцнио у јуришу, заједне опанак за цамадан. Није одмакао ни неколико корака, пао је погођен непријатељским куршумом у сред чела. Доцније су га нашли међу погинулима, али само и са опанком који је вирио иза цамадана.

ПРВА ТАКСА У ЦРНОЈ ГОРИ.

Грујица Богдановић Кривокапић старац, некада кабадахија Кнеза Данила, предао у Велики Суд неку тужбу, па како је дотле научио само на усмене тужбе није му се обичало писмено. У суду му прегледају тужбу на коју Грујица није био ставио прописну таксу, па га одбију да донесе таксу. Чудио се Грујица новој такси, која је износила толико, да би он морао продати једно јуне, па тек да је исплати.

Прошло времена а Грујица не саставља наре за таксу. Срете се он негдје са Господарем, а Господар ће: „Помага ти Бог бједе Грујо“. А Грујица ће: „Нећу ти га Господару“.

Зачуди Господара овај одговор Грујичин па га упита: „Чему не примиш Бога, Грујо?“

А Грујица ће:

„Нијеси на то платио таксу, Господару, па ти га нећу.“

Разабере Господар ствар, извади наполеон и да Грујици, који оде да плати таксу.

ПОП КАО ПОСЛАНИК.

Поп Ђорђије Милановић као посланик у скупштини једном приликом говорио дуго, па пошто заврши говор, неки посланици рећи ће му:

„Е Богу фала кад ти више неста млива“.

А поп ће њима на то:

„Бала ја самљех моју мшеницу, а ви сад ето мељите ваш јечам.“

ДОМИШЉЕНОСТ ШУТА ПИПЕРА.

Украде се једне ноћи Шуту Пиперу седам онова, он кад им се сјсти ујутру, одмах дође кући,

каже својој фамилији запријетивши да о тој крађи не смију никоме казивати. И тако за пуне три године ни од Шута ни од његових укућана нико није чуо за ову покрађу. После три године запита га један његов сусјед, пошто су дуго разговарали о другим стварима:

— Бога ти Шуто, наоди ли ти оне, овнове, што ти се украдоше оне године?

— Наодих, вјере ми, сада у тебе, одговори весео Шуто, којему његова домишљеност испаде за руком да пронађе лопова.

Овај селак најприје се претивио не признајући да је он украо овнове; но на суду мораде признати да их је он украо, јер није могао одговорити од кога је чуо за крађу овнова. И намири Шуту седам овнова а глобу и „тјелесни кастиг“ закону.

ШТА ЈЕ 'РИСТОС БОГУ?!

Када се први пут отворила основна школа у Голији били су ђаци махом све старији од 15 година. У трећем разреду учио се Нови Завјет. И како су то у исто вријеме били први писмени људи у том мјесту, то су се домаћи сматрали срећним који су имали ђака у школи, и са вољом и пажњом су слушали све што су ови код кућа учили.

Један стари Паповић је слушао гдје му син гласно учи о Христу, па како га је слабо разумно шта чита, и нејасно му било што се помиње: да је Христос син Божији, то се он упунити с ним у разговор:

— Је ли, сине? Па, шта ти учиш о 'Ристу и о Богу? Шта то пише у 'ванђеље: да је 'Ристос био Богу?!

— Христос је био син божији, одговори му ђак.

— Ма је ли прави син?!

— Прави и једини, објасни му ђак.

— Чуј, чуј! 'Ристос син божији?! 'Натема те, ђаволе, било! Ево ми шесет и толико година и бога ми то нијесам знао?! Е, што више живиш, више ћеш чути. А ја сам мислио да су они пораздалеко као ово ми и Жијко, — рече му стари, јер није знао шта му Жијко далази по сродству и ако су једнобраственици.

КЊАЗ НИКОЛА И ШОБОТА АВДИЋ.

Породица Авдића становала је у Планај код Билеће. Она је српског порекла из црногорског племена Цуца. Предак им је прешао у ислам у другој половини 16. вијека. Она је дала много знаменитих људи, који и ако су били муслимани, увек су се сјећали свога српског порекла. Од свих Авдића најхрабрији и најпаметнији је био Шобота. Он је рођен око 1790. год. У раној младости постао је барјактар. Није био насилник, него врло правичан човјек, знао је историју свих херцеговачких и већине црногорских породица. Поред тога био је врло духовит и велика шалџија.

За вријеме рата 1876—78. Књаз Никола повео је са Шоботом преговоре и успео да се Шобота преда његовој војсци са знатним дијелом својих људи. Баш тих дана аустријски посланик стави Књазу до знања, да његова војска не смије прелазити линију Требнје—Билећа—Автовац—Фоча. Шоботова кућа налазила се на територији која је била у аустријској сфери и према томе била би поштеђена од напада црногорске војске и спасла част свог оружја, да Шобота није ухитао и предао се Црногорцима. Због тога су га често задирки

вали, како се дао преварити. После заузимања Билеће Књаз позове Шоботу на Ловћен. У разговору су провели цијелу ноћ. У зору Књаз упита Шоботу, да ли га је икад ико надмудрио. Овим питањем Књаз је правио алузију на Шоботову предају. На ово питање Шобота му исприча следџу причу: „Књаже, у моме селу отворио се мејтеп (школа) и уписала се сва ђеца из Плана и околних села. Једно јутро идући у мејтеп сретнем гомилу ђеце. Једно од тих претвори ми се најокорпирије, а најголије од све ђеце, Књаже. То бијаше једног сиромашка, који нема суве ни сирове. Упитам га, чије је. Почех да га питам по о нечему и оно. Књаже, сјетно и паметно одговара на свако моје питање. Најпосле га упитах за пас и рекох:

Шта ти је ово мали?

— Појас ђедо.

— А ово под њим?

— Кошуља ђедо.

— А под кошуљом?

— Дроб ђедо.

— А у дробу?

— Пита ђедо.

— А кад си је јео?

— Јутрос ђедо.

Е, чујеш Књаже, јутрос, а турске ми вјере нема ни скроба, а камо ли пите; али се не да и не признаје своју сирогинју. Одједном ђаче ме уфати за колан и упита; „шта је ово ђедо? Колан рекох. А ово кошуља рекох. А ово под кошуљом: дроб. А у дробу шта ти је ђедо? Ја Књаже, одох да премудрим, па рекох ружну ријеч шта ми је у дробу:.... А ђаче дим у дим: а кад си то јео, ђедо? Е ту ме намудри ово ђаче оног сиромашка а сва

ђеца оних богаташа не моглоше. Књаз разумје приговор на рече, да је вријеме лијегању. Сјутра дан Књаз га богато обдари и раздвоје се за увијек.

ЦРНОГОРЦИ СУ БИЛИ УВИЈЕК ЗА РУСИЈУ.

Гувернадурн у Црној Гори за владе Владике Петра првога па и за првих година Владике Рада играли су скоро главну улогу у спољној политици. Познато је, да су гувернадори Радоњић Јоко и Вук били симпатизери „аустријанштине“. Они су хтели да се Црногорци наслањају на Аустрију, а не на Русију. Сада је то требало решити на збору племенских главара. Скуп Црногораца је био на Његушима. Међу Црногорце је био дошао и аустријски изасланик, који је био обучен у дипломатском оделу, са великим троугластим цилиндером на глави. Овај изасланик почео је да им говори о важности зближења Аустрије и Црне Горе. Један Црногорац, Симо Кољашија, који је био за „руску политику“, да би уклонио овог „лацмана“ употреби један врло вјешт, и ако смео и недипломатски начин. Како је пушно на дугачком чибуку, испод густих обрва посматрао је од главе до пете изасланика. Пошто испуши напуњену симсију дуне два пута у чибук да би истјерао пенео. Али пошто га не избаци свега, он погледа у дипломатски шешир изаслаников — не би лијен — него истресе остатак пепела из симсије у његов шешир. Изасланик се запрепасти, наљутн, покупи своје ствари и истога дана отпутује из Црне Горе. И тако странка, која је била за Русе победи.

СЕРДАР ДУКА И ВОЈВОДА РАДОВИЋ.

Сердар Дука био је чувен харамбаша и велики јунак. Четовао је преко 50 година. Кућа Радо-

вића била је међу првима у Херцеговини и играла је важну улогу у устанку. Крајем 1827 нађе се у Бањанима велика усташка војска и да би се исхранила морала је реквизирати храну. Тако и сердару Дуки узму десет оваца. Љут на то сердар Дука дође код главара па ће рећи војводи Радовићу: „Знаш ли поне да је моја кућа горела пет пута, а твоја је само једном, па си дошао да узимаш моја говеда за тајин.“ На то му Радовић одговори: „Знам сердаре да ти је горела кућа, али је само у овом племену било познато да ти је кућа сагорела, а кад се моја запалила све седам потенаца упрло је прст у њу и рекло: Ено гори кућа Радовића запали се свијет, од Велебита до Црнога Мора.

КАКО БИ СУЛА ОСВЕТИО БРАТА.

Сула је имао брата Новака, који је био већи јунак него он. Док је он био лаконаметаст, дотле Сула беше мудрошћу проишљив. Једном се деси нека свађа између браства племена Загарча и би наређено Сули, да он као капетан команскозагарачки измири завађене. Али како је у Загарчу било јакних братстава и храбрих јунака, Сула се бојаше сам поћи међу њих, те поведе свога брата Новака. Цијелог дана Сула је испитивао завађене и разумије се давао праведне пресуде. Они се по вечери не моглоше вратити кући, и осташе на конак у Загарчу. Како је било љето то не хтје спати у кућу, већ на велико гумно. гдје је било доста сламе. Пошто неколико њих полијега, легаше и Сула и Новак. Сула се покрије са струком „ресачом“ коју је увијек носио, а Новак са „ћинтерцом“ — капутом. Сула није волио ћинтерац те га није никад ни носио. Послије мало времена Сула се дигне и увјеривши

се да сви спавају, узме са Новака Њинтерац, а Новака покрије струком. Кад ујутро устану, Новак запита Сулу зашто је узео са њега струку? „Мучи погани, зашто? Ако би дошли Загарчани да убију мене, убили би тебе мјесто мене, а ја бих сјутра дан за тебе, пола њих објесио на „Петровач“, а ти им не би могао ништа учинити, јер ме не би умно осветити као ја тебе, смијући се одговори Сула.“

ОТКУП АСАН-АГЕ ДИЗДАРЕВИЋА.

Негдје око 1881. године четовали су према Херцеговини наши хајдуци, међу којима су били: поп Лука, поп Мило Јововић, сердар Шћепан, Ристо Манојловић, Ђоко Бањанин, Митар Ђуров Тодоровић и брат му Лука и други. Том приликом више Гацка они заробе познатог бимбашу и гласитог јунака Асан-агу Диздаревића. Поведу га са собом и доведу на Спилу Граховску и то баш гђе се црква данас налази. Позитивно се зна да га је искључиво ухватио Митар Ђуров Тодоровић. На крају се дружина договори да га метну на откуп. Асан-ага Диздаревић био је силан Турчин, доста охол, крупног стаса, са пуном црном брадом до појаса. Уливао је респект код свих оних, који су га познавали. Разумије се, да су велике тешкоће биле погодити се око тога, шта треба за њега да се тражи. Неки су били за новац, неки за рухо, неки за оружје. Већина је била за то, да се Диздаревић стави на откуп, који ће задовољити све старешине. И зато ријеше, да за сваког арамбашу редом траже по неки откуп, неком у руху, неком у оружју, а неком у новцу.

Овај је откуп требао да буде отприлике, онакав какав је тражио Никац од Ровина од Хамзе

Капетана Мушовића. Исто као и Никац Томановић, тако су и сердар Шћепан и поп Лука с друговима тражили за Асан-агу Диздаревића. Почели су редом да ређају и то прво одредили су откуп за попа Луку, затим за попа Мила, за сердара Шћепана, Риста Манојловића, Ђока Бањанина, Николу Ковачевића, Драга Обренова, Стојана Ковачевића и многе друге, али нигдје не помињу Митра Ђурова Тодоровића, који га је стварно заробио и који је за његово ропство и откуп имао највише заслуга. Све ово мирно посматрао је и брат му Лука Ђуров Тодоровић, такође отресит челични јунак. Посматрајући скуп, како се погађају шта коме треба да се пошаље као откуп за Диздаревића, очекивао је да ће му и брата Митра поменути. Међутим после дужег времена видно је да му се брат не узима у обзир, па га то разјари те тргне леденицу иза паса, па без икаква предомисљања испали у Диздаревића и убије га.

— Ето ви сад откуп арамбаше. Ето теби сердаре Шћепане токе, теби попе Лука златни цеве-дар, теби Ристо сјајна брешка, теби Стојане златни дукати — и т. д. Свима изређа шта је који хтио за откуп да тражи.

— Мислим да ће вам сад свима бити право — одговори им Лука Ђуровић.

Затим замоли неколико другова те Диздаревића одвуку у страну на Спилу Граховску и објесе га о једно дрво.

ЗАГОИЕТКА СТОЈАНА КОВАЧЕВИЋА.

Када су Црногорци опсадили Улцињ, окупили би се виђенији главари око Господара, па би на долоници са разним доскочицама перкраћивали

вријеме. Ту је био и Стојан Ковачевић. Књаз му је загонетао неке загонетке, које му је овај решавао.

— Ја ћу теби једну Господару, рече Стојан.

— Ела Стојане — одговори Господар.

— Шта ми ти је шта: 10 ћеце, 20 момака, 30 јунака, 40 људи, 50 вукова, 60 међеда, 70 оваца, 80 јагањца и 90 пилића — заврши Стојан.

— Да се промислим до ујутро, Стојане, рече Господар.

— Ваша воља Господаре, одговори он. А када је било ујутро Господар ће њему:

— Ће смо ја и ти Стојане?

— Ти у људе, а ја у вукове Господару — одговори Стојан (овђе се мислило на људски живот).

КЊАЗ ДАНИЛО И СЕРДАР ДУКА КАЊКАРАШ

Када се оженио Књаз Данило пође сердар Дука на Цетинје да честита књезу књегинју, и да истовремено од њега прими упутства како ће се држати према гатачким Турцима. Уведе га перјаник код књаза у биљарду гдје је била и књегинја Даринка, и сердар одмах пође руци књажевој коју целива, а са књегинјом се само рукова.

Књаз Данило је много волио и цијенио сердара Дуку. Знао је за њега: да је то добар и личан јунак, да је преко мјере љут и непопустљив, да Турке замолити не може и да никоме по вољи или из страха не говори, — него оно што мисли то и каже.

Пошто му сердар честита књегинју, књаз ће му рећи, више у шали:

— Сердаре, ти чини ми се не знаш ове нове обичаје!?

— Какве, Господару?!

— Па, сердаре, обичај је да се и књегинја љуби у руку као год и књаз, рече му књаз осмје-хујући се.

— Шалиш ли се, Господаре!? упита га сердар зачуђено, јер никада у животу није чуо, нити пак могао сипјевати, да има људи који носе оружје и који се зову људи, да могу пољубити женску руку па ма то била и руска царица, а камоли која друга жена.

— Не шалим се, сердаре, одговори књаз мало озбиљније.

— Вала, Господаре и ако је обичај то сердар Дука никада у животу неће чињети. Дао је, Господаре, сердар Дука завјет себи и своме оружју, а јемин Богу и људима, да никада нећу пољубити женску и турску руку, па да би ми глава одлећела на долину. Боље је да и глава одлети по образ Господаре. И нећу вјера ти је божија.

Књазу се допаде одговор сердаров, па ће га упитати:

— А да, сердаре, кад би дошло до тога да се мора пољубити или турска или женска рука, коју би ти прије пољубио?

— Вала, Господаре, кад би дошло до тога ја бих најволио да ми глава полети на долину, рече сердар.

Књазу се толико донао овај одговор сердаров да му је за то даровао једно своје црногорско одијело, које је тада било реткост у Херцеговини.

ПЕРО ЈОВАНОВ У СКАДРУ.

Позвани од скадарског везира на преговоре, Ровчани пошаљу неколико првака у Скадар Перо

Јованов, и ако није био одређен, пође за њима и стигне их код Подгорице. Кад су приспјели у Скадар изађу пред двор везирски. Тек везиру казаше да су стигли Ровчани, он изађе на врата своје палате, пред Ровчане, па их одмах запита: „Којијем сте путем дошли у Скадар Ровчани?“ (Гим је хтио питати, којом су намјером дошли, да ли да признају турску власт). Ровчани се погледају, јер не знађаху што ће одговорити. У то ће Перо:

— Ми онијем којим смо и дошли, мислимо се и вратити, ако Бог да.

— А на које се дрво гријете ви Ровчани? Ја сам зацрта везир.

— Ми на дреново везире, прихвати Перо.

— А који хљеб једете?

— Онај који можемо прождирати, одговори Перо. Везир је питао Пера још о животу Ровчана а Перо му је одговарао и казивао све тачно. Везир се много чудно патњама и сиромаштини Ровчана па најпослије рече:

— Како се држите, ви Ровчани, па сред великог нашег царства, кад су сва брда прискочила под нашу руку, а ви сте још изнешени свакој сиротињи и патњама. Перо се мало промисли, окрену се везиру, па ће:

— Ми везире, стојимо на тврдо, а држимо се за тврдо па тако можемо довијек.

После везир позове Ровчане унутра, Перу даде знак да сједи крај њега, но како је Перу досадно било сјести на серцаду, по турски, прекрстивши ноге, он скине са себе кабаницу служеба је неколико пута па онда сједи на њу. У том допесу слуге њему и везиру кафу, али Перо и његово друштво нијесу знали шта је кафа. Ровчани миш-

љаху да су Турци наменили отровати Пера, а Перу бијаше више до тога, да се не би обрукао, па поче опрезно пратити шта ће везир радити с његовом кафом. Везир, по обичају чим доби филцан стави га пред собом, узе чибук и поче да пуши дуван, то исто уради и Перо. Један слуга припали чибук везиров па онда Перов. Везир узе филцан, сркну једном, па га опет потури. Перо као под командом исто уради и гледајући како везир срка и вуче димове из чибука, попи кафу.

Послије дужег разговора Перо с Ровчанима крену да иде и у том заборави кабаницу. Кад одмакоше неколико корака, викну један Турчин с двора везирског: „Еј, Брђанине, остаде кабаница, поврати се за њу!“

— О, не носим ја никад столицу за собом! одговори Перо и пође без кабанице причајући друговима каква је била она „црна чорба у бијелом ваганчићу“.

ОСВЕТА МУСТАФЕ ПИВОДИЋА.

1862 године Крсто Николић из Трпача командир гарде посијече у Дузи Мустафу Пиводића никшићског миралаја. Његова удовица науми да га освети и убије Крста. Једнога дана, јуна месеца крене се 20 никшићских Турака у Трпача. Ти Турци ноћу дођу у Киту планину и ту науме предати, па идуће ноћи напасти Крста. — Случај је хтио да Крсто тога истога дана иде својим рођацима у Озриниће. Пут га је водио преко Ките. У близини турскога даништа била је једна каменица, на коју Крсто сврати да пије воде. Пијући воду, примијети око ње опушке од цигарета, то га јако изненади, узме један опушак размота га, и у њему

нађе „бошчу“ — дуван, који су оно вријеме пушили само Турци. По томе Крсто закључи да Турци морају бити у близини са неком злом намјером, али му ни на крај памети није било, да су они дошли ради њега. Крсто због тога науми да открије Турке. Како је са собом водио једно ловачко псето, он га веже далеко од каменице у један до, а он турскијем трагом кога су оставили у трави, пође да тражи Турке. Када је дошао близу једнога дола чује он разговор људи, те према томе закључи да су у њему Турци. Од дрвета до дрвета до-вуче се он у непосредној близини, и угледа Турке како су посиједали око једног крупног Турчина и нешто полугласно расправљају.

Крсто не часи ни часа, него намјести у ракљу једнога дрвета, стару штуцину, прегледа јој кремен и нанишани у руњаве прси онога Турчина што сјеђаше у средини. После оклевања неколико минута, окиде. Штуц пуче као гром. Онај се Турчин претури, а Крсто викну: Ха на главе ко је Црногорац. Турци алакнуше и Крсто им иза дрвета угледа турове који надувени као цигански мјехови бјежаху уз неку странчину. Кад су се Турци добро одмакли, Крсто их викну:

— О Турци! Ево ви један остаде мртав, дођите да га носите. Турци се одазваше? А који си ти што зовеш?

— Ја сам Крсто Николић, одговори им он. — А ми тебе и тражимо, рекоше Турци.

— Носите ви овога вашега, а лако је за мене.

Више Турцима није падало напамет да свете Мустафу Пиводића.

ГОСПОДАР И КОМАНДИР БАЋО.

Када је пок. Краљ Никола вјерно своју кћер Јелену за талијанског Краља Емануила, позове све црногорске главаре, почев од барјактара па до бригадира, да му дођу на Цетиње, да му виде зета и да му честитају и буду на весеље. Још позове по четири војника од свакога баталиона за почасну гарду. По позиву Господаревом скупе се сви главари. У част вјеридбе Господар даде ручак, и размјести главаре за одређене трпезе. За трпезом за којом је он сидио буде одређен и командир Баћо Мићуновић.

Знао је Господар да Црногорци знају да Јелена мора прећи у римокатоличку вјеру чим се уда. Незгодно му је било да Црногорци о томе препричавају. Да би тај прелаз своје кћери у другу вјеру оправдао пред главарима и извео на мало финији начин, упитаће командира Баћа:

— Командире Баћо, да ми нешто право кажеш што ћу те питати?

— Хоћу, Господаре, ако знам, одговори Баћо.

— Кад би морао мијењати вјеру коју би одабрао? упита га Господар и уприје поглед у њега такав да се из њега могло прочитати какав би одговор желио.

— Ја.... турску вјеру, Господаре, одговори Баћо, — јер је знао да постоје свега три вјере: српска, турска и латинска.

— Зар би више волио турску но латинску вјеру, запита га Господар.

— Бих, Господаре, одговори Баћо.

— Зашто Баћо, кад су Латини исто као и ми хришћани и непријатељи Турцима, исправља га Господар.

— Ево зашто, Господаре. Турци све што су добили, добили су на сабљу и јунаштво. Они ништа нијесу добили на пријевару и лукавство. Турчин је човјек кад ти да вјеру и ријеч. А јунак је то сви знамо. А Латини, Господаре?! То је никаква вјера. Све што су добили, добили су на лажи и пријевари. Никад ништа нијесу добили на јунаштво и неће ништа. Колико су јунаци и какви су људи бар их ми Црногорци знамо. За мене је бољи и поштенији један Турчин него стотину Латина, па зато бих ја прије одбрао турску него латинску вјеру, заврши Баћо и ако Господару не би право.

МОЛИТВА СВ. ПЕТРУ.

Било је то у борбама око Тарабоша 1913. г. Један војник из љуботинског баталиона, добије наредбу да помоћу бомба исијече жицу на првим утврђењима. Успио је да се вјешто привуче утврђењу, узео је бомбе и отпочео извршење заповијести. Окретао је и превргао али се бомба није могла упалити. Најзад кад је видио да не може ништа учинити, окрене се пут неба и поче гласно изговарати:

О Свети Петре Цетински, помози данас или икад да се упали бомба, јер ми се јутрос за навјек окиде нос и узео образ црногорски.

— Бјежи упалиће се бомба повикаше његови другови.

Наш Љуботинџанин мислио је само на Св. Петра и на бомбу. И док је очекивао помоћ Св. Петра, бомба се упали, разнесе жицу и нашег храброг Љуботинџанина.

НЕЗАБОРАВЉЕНА ОСВЕТА.

Прије више од сто година дошли Турци у село Обло Брдо и натерали једнога претка Мирка Драгојевића да им спремн вечеру, па обнјесн Турци, затраже од домаћина и јабука. Како је било зимско доба, домаћин одговори да нема.

— Како нема, крски сине! Иди, или ће ти са јабуку' отићи глава.

Сирмах домаћин савије шике па по ноћи, оде у Сеоце, два сата далеко, и донесе Турцима јабуке и спасе главу.

Послије слома Турака 1912 год. Горњо-Краљска чета логоровала је у једном поарнаућеном селу у Метохији. Задовољни, па и бесн, војници су живели богато. Једне ноћи се присети Мирко Драгојевић, па ће потражити од домаћина:

— Ама мола! (дај јабука!).

— Ска, вала, рећиће кезећи се од притворства Арнаутии.

— Одмах! Иди да ти видим пете!

Арнаутин пође у мрак по снегу и у зто доба ноћи донесе јабуке Мирку, који их весело раздели друштву, па исприча Арнаутину случај са његовим претком, који је, исто тако ишао по ноћи Турцима, пре сто година за јабуке, а заврши причање са:

— Ово ти, Турчине за оно!

ТОДОР МИЉАНОВ И СТАНИША ГАРЧЕВИЋ.

После крвавог Нозшићског Боја, дошао Тодор Миљанов у Машничку чету, да најхрабријем из ње прикачи на прса Златни Крст.

Скупила се чета пред Мурински Хан. Сједели и причали о главама и о медаљама. Неко ће рећи,

да војвода мисли, да да крст Пуцу Ђорђевићу. Пуцо је био богат. Војвода је код њега свраћао и ту често ноћивао. Па изгледа из тих разлога хтио је учинити ту неправду.

Многе је мучио овај глас. И кад је војвода изашао стаде преда њ на мирно Станиши Гарчевић га рече. „Ако хоћеш да даш крст по вагану дај га Пуцу Ђорђевићу; а ако хоћеш по јатагану дај га Станиши Гарчевићу“.

Војвода га погледа, узе крст из ађутантове руке и пружи га Станиши на прси јуначке.

БРИГАДИР МАРТИНОВИЋ И МИЛОСАВ ПЕКОВИЋ.

Када су пригорски војници почели вршити прве војне вјежбе, Милосав Пековић, из Горње Мораче, уписан је био за топџију у Подгорици.

Бригадир Јово Мартиновић предавао је опис топа и једнога дана, када су били на служби, позове Милосава да му прича о топу.

— Шта је ово пред нама запита бригадир?

— Топ, бригадире, одговори Пековић.

— Па, дај ми де, причај, како се зове ово напријед, како горњи дио а како ово на сриједи?

Војник Пековић, како му се није милало да остане и даље да учи на топовима па отресио одговори:

— Ово се, бригадире зове преда мном, а то до тебе пред тобом, а ово ми је на сриједи испало из главе.

Бригадир се наљути на њега и командова му мирно.

— Бог с тобом, бригадире, ће си видно да се од једног војника прави вронг?

Бригадир се још горе разљути и нареди да га поведу у затвор.

Два војника га одмах поведоше затвору али кад бијаху близу њега, Пековићу се не иђаше у њ, него прекрсти ноге и сједе, као какав бег на сред улице.

— Дигни се отале — завикнуше војници.

— Ја бога ми не могу даље нити ћу, нако ће те ме носити.

Тада се војници нађоше у чуду, те се вратише да рапортирају бригадиру, а Пековић сасвим другим правцем, пут за уши па кући.

Доцније дође бригадир, са још некима кад тамо — нема Пековића.

— Ђаво нек' га носи кад је таки! Више ми је јада залао, но сви војници и више га, вала, нећу ни тражити па га никад не дош'о и топ не описао — рече бригадир и сдахну као да скиде велико бреме с врата.

МАШАН ЦЕРОВИЋ И КАПЕТАН ВУКАШИН КРШИКАПА.

Завади се једном Машан Церовић, један од врло бистрих сељака и одличних познавалаца породичних традиција и историје Дробњака са својим кумом Перишом Никићем. Свађа се деси око једне ливаде, коју је Машан Церовић узео од Никића у залог.

Једнога дана дође Никић па ће рећи куму Машану, да га пусти да покоси ливаду, па ће му послѣ дати камења, ако му треба. Машан олет са своје стране одговори куму: „Да бог да куме, кад тако мислиш о мени нигда своје ништа не имао, ишао са празном грећом и пред туђом кућом, ни

га из своје куће изио, ни га у свој мтин самлио.“ Ова свађа дође пред племенског капетана Вукаши-на Кршикану.

Капетан Кршикан био је један од старих ка-петана, који није умрио ни своје име потписати. Су-дио је Ускоцима скоро двадесет година. Чим поме-нути парничари дођоше код капетана, без дуго ис-питивања, капетан поче говорити у корист Шикића.

— Ти капетане, не знаш ништа, рећи ће му Машан Церовић.

— Ко брат драги да не зна ништа и онако љу-тито викну да га одмах пандури вежу.

— Не кажем ја да ти, капетане, не знаш ништа, него да ти незнаш то весело писмо, јер да њега знаш био би први до господара одговори Машан.

— Јест, брат драги, одговори капетан Вука-шин сасвим је то тако и нико ми до данас није бо-ље рекао.

Ту је био у близини и Новица Церовић и још неколико главара, сви се грохотом насмијаше, како се овај сукоб заврши.

КАКО ЈЕ БОЖИНА ИЛИЈИН ПОМИРНО ПИ-ПЕРЕ И БЈЕЛОПАВЛИЋЕ

Између Пинера и Бјелопавлића често је дола-зило до сукоба и чак до крвавих обрачуна око пла-нине Штипова. Највећи сукоб био је 1812 године кад је пинерски сенатор Тодор Мушинић у савезу са Ровчанима ударио на Бјелопавлиће на сами Пе-тровдан. Савезници су претријели неуспјех и Шти-пово нијесу отели од Бјелопавлића.

Да би се спријечиле последице дође са Цети-ња Станко Стијепов да изврши помиру. Скуп је

одржан пред манастиром „Пиперска Ћелија“. Но, Станко није успио да сложи Пипере и Бјелопавлиће. Најпослије кад није ништа урађено и кад је и ту дошло до боја, искочио је из скупљеног народа човјек, крупан, јаке конструкције, великих очију и благог погледа — то је био Божица Илијин Марковић из Пипера. Он је високим гласом рекао свима да се умире, па је дркнши симсију у лијевој руци отпочео да говори:

„Браћо, Бјелопавлићи и Пипери, знате сви да смо дошли да се миримо пред овим светим храмом, да се братски загрлимо, да мртве наше, пале у боју споменемо и на њиној мученичкој крви да се закунемо на помоћ и на вјеру, а не опет да гинемо један од другога по горама и планинама, да ни се опет силе Турци и крвници. Не видите зар докле допире њино проклето царство. Ето до Спужа и Никшића и сами Бог зна докле допире крај те проклете њине Царевине? Зато браћо, треба да бранимо ови крвави камен и огњиште наше миле слободе све у слози и љубави, да сви заједно стојимо а против крвника, па ће не помагати Бог, светитељи и свети владика са Цетиња. Онда се Божица окренуо на саме Бјелопавлиће: „Пристајете ли, браћо Бјелопавлићи, што ви ја дам?“ — Пристајемо, узвикнули су Бјелопавлићи. Тада је Божица смакао с дугачког „прута“ симсију и пружи је њима. Па опет рече: зар на то пристајете? — Пристајемо! опет узвикнуше они, јер су знали да им је Божица Илијин дао своју ријеч, часну вјеру да ће право свакоме пресудити и све помирити. А Пипери су пристајали на све што им је Божица и предлагао.

Пошто је већ било све умирено, тада је Бо

жина Илијин извршио нагодбу: крв за крв, а седам крви што су Пипери били дужни сврх тога да даду Бјелопавлићима половину Штитова. На ту су одлуку оба племена пристала, и то је сачувано тако до дан данас.

Станко Стијепов, ђед Краља Николе, побратио се тога истог дана са Божином Илијинијем, кад је увидио колико он има угледа међу Брдима. — Ово побратимство понудио му је сами Станко Петровић — Његош. Тој свечаности присуствовали су оба племена, а извршило се у мартинићској цркви. Поворка од 2000 људи отишла је до пиперске Ћелије уз шенлуке и пјевање вјечном миру између Пипера и Бјелопавлића.

СУЛА РАДОВ И КРАЉ НИКОЛА.

После познатог одговора Сулина, књазу Данилу — „да ако каменица може понијети брод — може и ондашња Црна Гора поднијети његову књажевску круну“, Сула је изгубио књажевску милост до смрти.

Доласком на престо Књаза Николе његов положај остао је исти. Стари филозоф — сељак, и даље је ћутао заборављен, код своје куће у Команима. Али, једног дана, Књаз обилазећи племена, наишао је кроз Комане. Међу народом који је изашао да срете Књаза, налазио се и Сула. Но то не бјеше они стари Сула. Одавно је био пао у биједу. У мјесто: тока, доламе и сабље о појасу, стари дворски савјетник, стајао је пред Књазом, у издртој црногорској капици, кроз коју му је перчичи пробијао; без кошуље у подераном џамадану и гаћама. Урођени осјећај пакости није ни овде изостао и књаз ће рећи задржавши поглед на голим му рукама прсима.

„Је ли Сула? А ће си набављао те токе и јесу ли те много коштале?“

„И њих и све што видиш на мени, — набавио сам у покојног ти стрица. Није ме много коштало, јер сам све добио за једну ријеч, Господару, одговори му Сула!“

Послије овога сусрета књаз је измијенио своје држање према Сули, често га призивао и разговарао се са њиме.

БОЈВОДА СОЧИЦА И ОСВАЈАЊЕ КАРАУЛЕ „ДУКЛО“

Приликом опсаде Никшића, главна команда одреди појводу Лазара Сочицу са батаљонима пивским и дробњачким да освоји утврђење „Дукло“ крај самога Никшића. Логор поменутих батаљона био је на утоку Бистрице у ријеку Зету. Пошто су била многа утврђења заузета, војвода Сочица се спремао да изврши повјерени му задатак. Како је утврђење имало велику посаду, поред одличног положаја, Војвода је рачунао, да ће при заузећу имати врло много губитака, па је припремао, да изврши ноћни напад. Зато изда наредбу војсци, да нико не излази из шанчева, док се не добије заповијест. Један Дробњак, по имену Јован Чупић, познат као лични јунак, није послушао ово наређење, већ је из шанчева изашао и упутио се право караули. То је било на дан 12. јула око четири часа послије подне. Чупић је био радознао, да види шта Турци у караули раде. Чим војници примјете Чупића да је изашао из шанчева, почну га звати на сав глас. Сам се војвода толико наљути, да изда наредбу, да га непрестано зову. Настане толика граја, да је цијело Никшићско Поље одје-

кивало. Како је караула била на један пушкомет далеко од шанчева, Турци су у караули чули ову узбуну, погледају и примијете у непосредној близини војника црногорског и помисле, да су ту чисти батаљони Црногораца који ће на нож извршити јуриш, отворе караулу и побјегну у друго оближње утврђење. Послије овога успјеха Јован Чупић уђе у празну караулу, а војвода Лазар одмах изда наређење да се караула разруши, па Јована Чупића пред цијелом војском похвали.

ОСВЕТА КЕЈА ЂУКАНОВИЋА

Познати арамбаша Марко Вукотин Ђукановић са Чева често је хајдуковао по Херцеговини. Једног дана чују никшићски „грађани“ да је арамбаша Марко у Херцеговини, па се за њим упути једна чета на челу са познатим јунаком Бећом Пелевићем како би им негђе у кланцима према Херцеговини запала и осветила многе своје турске поглавице које су пале од чете арамбаше Марка.

И заиста чета Беће Пелевића заузме бусије под самим Троглавом код Турунташа. Мјесто шумовито и погодно за хајдуке, а затим хладан извор код кога су се хајдуци окупљали на одмор. У тој засједи чекали су никшићски „грађани“ неколико дана. Чета арамбаше Марка по повратку из Херцеговине и не слутећи шта је чека наиђе право на Турунташ па уђе дубоко у кланац. Изненада „грађани“ опале плотунима и убију више Црногораца међу њима и Кеја брата арамбаше Марка. Црногорци са своје стране кидишу и настане право клање по гори, које је трајало до саме ноћи. Погине много Црногораца, али погину и доста „грађана“. Свако је своје пребрајао и замјењивао са

непријатељским главама. Арамбаша Марко осветио је брата Кеја са четири главе најбољих „грађана“.

Ноћ је настала и борба је престала, чекало се доујутро. Али ујутро видећи крваво разбојиште и да ће се потпуно исклати, почну се дозивати и споразумију се: ко је што понио нека и држи и да заједно и мирно пођу Чеву и Никшићу. Једни другима зададу вјеру и упуте се. Никшићски „грађани“ носе главу Кеја Ђукановића и осталих погинулих Црногораца, а Црногорци пак главе никшићских „грађана“. Кад су дошли на раскрсницу код Пандурине Трубјелске поздраве се једни са другима и пођу сваки своме крају. Арамбаша Марко запјева при расстанку:

„Ајде збогом Кејо Вукотићу,
„Отиде ти глава у Никшиће
„А ја одох Чеву крвавоме
„Ипак сам је дивно осветио“.

ВОЈВОДА ПЛАМЕНАЦ И ОФИЦИРСКЕ ПЛАТЕ

Дугогодишњи министар војни, чије је министровање тако дуго трајало, да се у народу појавила изрека: „Све се мијења до воље божје и попа Илије“, био је познат као велики тврдица у издавању државног новца.

Једном приликом дође му неки официр, да га замоли да му повећа плату. Војвода није могао да га одбије те се обрати свом ађутанту Митру Мартиновићу, који бијаше учио у Италији, па ће му рећи:

— Шињоре Митре, да му се да уно фијорино преко плате.

— Како уно, ако бога знаш, господине Војвода? нема мени ту полока ђаво — одговори официр.

— Виђи! Виђи! А, окле ти знаш шта ја са шињором Митром зборим талијански!? Прими па ајде збогом — одговори војвода.

КНЕЗ ДАНИЛО И СТЕВАН БАЛЕТИЋ

Негдје у јесен 1859. године посијеку Турци близу села Кљачине Милоша и Баћа Балетиће, брата и братучеда познатог јунака Стевана Балетића. Али како је у овој години владао мир између Турске и Црне Горе, Стеван поред свега није могао прегорети, да не освети своју браћу, па скупн чету и оде у хајдуке. Није прошло ни неколико дана чета Стеванова удари и плијени овце Бећира Дурановића у Дуги, а Стеван посијече чак и једну турску главу коју уграби између четрдесет четника

Чује ово кнез Данило, а стигне и тужба од Турака, па одмах поручи преко главара, да се дође у везу са Стеваном Балетићем, како би се што прије кренуо на Цетиње. Стеван је примио абер и одмах пошао за Цетиње. Сустрет између књаза Данила и Стевана Балетића био је за овога последњег врло мучан. Књаз Данило поче врло оштро испитивати цео случај па ће рећи:

— Стеване Балетићу!

— Заповиједај Господару!

— Ти не слушаш господарски налог. Ја сам, чујеш ли, с Турцима учинио примирје за извјесно вријеме, а ти си се нашао, да сијечеш турске главе око Никшића — је ли?

— Господару! Турци Никшићи први су вјеру погазили, па ако кога не боле посјечене братске главе, боли Стевана Балетића! Преко исте вјере посјекоше ми Турци два брата Баћа и Милоша, Господару, продужи Стеван, па нијесам хтио трп-

љети без освете ни браћу Црногорце, а зар да трпим оне потурчењаке у Никшићу? Кад чу то књаз Данило очито му мило би па ће рећи Стевану:

— Да си здраво млади заточниче! Док је мени таквих соколова неће нам моћи ништа Турци. Затим му поврати: „Стеване Балетићу, ја ћу за ово одговорити Никшићима, а ти пази на ту крајину, скоро ћемо се опет побити с Турцима.“

НЕЗАБОРАВЉЕНИ ОДГОВОР

Било сијело у Оцаклији. Чекала се Нова Година. Води се разговор о свему, а највише о јунаштву. Најпослије се пређе и на обичаје о великим празницима. Господар, да би опробао домишљивост и памћење Црногораца, рече: „Шта је Црногорци најслађе за омреак на Васкрс?“ Послије дужег нагађања, рече један: „Јаје, Господару“. Краљ хотимично прекине разговор о теме. Друге године, истог вечера, краљ се обрати оном истом Црногорцу, питањем: „Са чиме?“ „Са сољу, Господару“, рече сасвим хитро овај, као да су мало прије тога прекинули разговор, а не прије годину дана.

КАПЕТАН ТОМО КУСОВАЦ У ДИПЛОМАТСКОЈ ПРЕПИСЦИ

Кад је први пут образовано министарство у Црној Гори, влада је издала наређење, како треба водити званичне преписке. Свим властима објављено је да министрима достављају сву службену преписку на адресу: „Књажевско Црногорско Министарство“... И тако су сви главери, преставници власти поступали. Тому Мићкову Кусовцу старом племенском капетану деси се случај да општи у име своје капетаније са аустријским комесаром, који је био

у Брајићима у Боки. Стари капетан Кусовац није размишљао, како ће титулисати аустријског комесара, већ по уобичајеним упуствима своје владе напише: „Књажевско Црногорском Комесару“ Брајићи Бока. Аустријски комесар, кад прими акт од капетана Кусовца, нађе се у чуду, није могао себи да објасни, шта све ово значи. Плашећи се од какве закулисне политике Црне Горе, упути одмах предмет своме министарству спољних послова. Министарство спољних послова у Бечу није оклијевало, већ одмах упути предмет свом посланику на Цетиње са нарочитом нотом, која има да се преда црногорској влади. Наједанпут се нађе у чудо црногорска влада. Нијесу знали какав одговор и објашњење да даду. Позову чак и капетана Тома да се саслуша. Аустријски представник би задовољен, кад је са цијелим случајем био упознат, ма да је капетан Томо изјавио да је написао: „Књажевско Црногорском Комесару“, јер је држао да је свуда црногорско ће се нашики говори.

КАКО СЕ СТАРИЈИ СЛУША

Огишли Бошковићи на Божић у лов по ручку Стојо Бошковић познат у то вријеме као велики ограничењак и шерет, ма и он страсан ловац, па уграби први од рођака на врх Курила, и ту чека остале Бошковиће и зеца. Остали Бошковићи Бајо, Милован, поп Ђоко, поп Миро, поп Ристо, поп Јанко, поп Бекица и остали Бошковићи причали иза Стоја и иду у гомилу уз Курило, па ће Милован осталим Бошковићима: „Пазите, сад ћу учиније-ти да Стојо пуца и гађа зеца и ако га нигђе не види!“ „Како, заграјаше Бошковићи, то не може бити!“

— Е, слушајте и гледајте, рече Милован и викне. „Стојо, чекај, ето зец право на тебе!“ Не би лијен Стојо, пушку запне принесе десном оку и нанишани, а Милован виче: Пази, Стојо, удри Стојо. Сад ћеш га убити!“ Стојо опали, а пита га Милован: „уби ли га, Стојо?“ „Не, Бога ми!“ — „Виђе ли га, Стојо?“ — „Не, Бога ми!“ — „Ада, што гађа, Стојо?“ — „Ти, рече убићеш га!“ Сви се Бошковићи грохотом насмијаше на ову Милованову и Стојову.

СЛУЧАЈ ВЛАДИКЕ ИЛАРИЈОНА

Негђе у саму јесен удари гром у гроб владике Илариона на Цетињу. Послије неколико дана, књаз Никола у присуству митрополита Митрофана и великог броја главара започе разговор: „Вала, колико се зна, Владика Иларион био је побожан човјек, па ме изненадило, кад сам чуо да је гром ударио право у његов гроб. Замислите само, гром да удари у гроб једног владике? Главари се слеглоше и нико ништа не одговори. На то ће књаз запитати Новицу Церовића, шта он о томе мисли?

— Ваистину, Господаре, рече Новица, на гријехе владине не би требало ни помислити, јер шта је крив један бор, кад га вријеме обори до темеља. Митрополит Митрофан, коме је овај цио разговор био непријатан, био је нарочито захвалан на оваквом одговору.

ХАЈДУКОВАЊЕ ДРАГЕ СПАСОЈЕВА

1918. године одметне се Драга у хајуке, те му при једној потјери, разљућена омладина изгори кућу.

Кад се Драга вратио из шуме, сrete га на путу неки сељак и упита:

— Вала Богу, Драга... јадан, мога ли дознати који ти од ових поганих ламара изгоре ону кућу?

— Чујеш, могах ли дознати? Могах тако ми Бога лако. Изгоре ми је погани Драга Спасојев... да је он сједио смиром код куће, она би била данас здрава — одговори Драга и продужи пут.

КРАЉ НИКОЛА И ЈОШО БОГДАНОВ

Наљутно се нешто краљ Никола на Јоша Богданова Николића, командира чевског, који је био чувен са своје духовитости: И кад командир наиђе пред краљев двор на Цетињу, краљ да би му напакостио пред сакупљеним Црногорцима, обрати му се:

— А, командире Јошо, је ли ти Максим и сад слаб или је мало бољи?

Максим бијаше командиров син, за којег се говорило да је мало ограничен. А то се у оном времену сматраше за фамилијарну несрећу и срамоту.

Знајући зашто се Господар сјетио Максима, Јошо му одговори:

— Хвала Богу, добро је сад Господару! Баш кад сам пошао овамо рече ми: „Бога ти, Јошо, ако видиш на Цетињу књаза Мирка, поздрави ми га“.

У том времену говорило се, да је и књаз Мирко нешто оболио, те је краљу било јасно зашто је Јошо донио овај поздрав само књазу Мирку. Јако се разљутн, али да би сачувао своје достојанство, диже се и уђе у двор.

КРСТО НИКОЛИЋ И МУСТАФА ПИВОДИЋ

За вријеме турске владавине, њеном војском у Никшићу управљао је познати јунак миралај Мустафа Пиводић. Он је поглавито имао задатак, да гони и уништава црногорске хајдучке госте. Сваког заробљеног хајдука слао је у Мостар, гдје би га мучили и напосљетку објесили. Једног дана турска коњица ухвати у Капину Пољу чувеног харамбашу Крста Николића из Трепача, Николић је био једна чудна појава. Малога раста, необично велике главе и великих бркова, широких плећа и увијек намрштен. Никад се није борио у боју с осталим четницима. Чим пукне пушка Крста нестане; провукао би се неопажено до турске војске, заузео би бусију на мирно и без страха обарао би или сјекао у позадини заостале турске војнике. Никад се није својим јунаштом надметао и ако је био од оних, који се могаху хвалити јуначким подвизима. Али и њега дакле Турци ухватише. Затворе га и донесу одлуку, да га објесе у Никшићу. Неким нарочитим случајем Крсто се уочи самог дана вјешања спасе и побјегне. Одтада је непрестано тражио, да се освети Мустафи Пиводићу и читавих недеља стражарио је поред друмова и очекивао иза бусије никшићског миралаја.

Чувене Омер-пашине 1862 године дође до велике битке између Турака и Црногораца. Прву борбу примили су Црногорци у познатом кланцу „Дуги“. Бранили су овај кланац као улаз у отаџбину. Али турској војсци дође помоћ из Никшића, под командом Мустафе Пиводића. Кад се Црногорци нађоше између двије ватре оступише у неред. И док су одступали, харамбаша Крсто Николић по свом обичају уђе у саму позадину турске војске. Наиђе одмах на крупног Турчина у арнаутском

одијелу, богато украшеног оружјем, који је лијевом руком држао за дизгине коња, а десном посматрао дурбином војничке покрете на црногорској страни. Харамбаша Крсто у први мах не познаде јунака, али кад се мало приближи виђе да је то главом Мустафа Пиводић. Јуначки понос није му дозволио да га убије иза бусије, већ се појави према Пиводићу откривено, да га овај угледа и познаде. Видећи пред собом харамбашу Крста, миралај управи кубуре право на њега. Чим харамбаша угледа да Мустафа потеже обараче, леже на земљу и кубуре га пребацише. Од тутњаве кубура коњ побјеже, а Крсто чим се мало дим разиђе нанишани цефердаром, те Мустафи пребије обадвије ноге. Паде Пиводић, а харамбаша Николић притрчи и одмах му одузме оружје. Рањени Пиводић окрене се па ће рећи :

— О Крсто Николићу, могу ли од тебе откупити главу?

— Не, Мустафа Пиводићу, одговори Крсто, јер сам доста опанака издр'о док сам те овђе нашао.

— Е, кад је тако, онда ме Крсто Николићу, посијечи јуначки и нека ти је алал мој живот.

За ово јунаштво Крсто је доцније добио одликовање у војсци и дошао чак до командира гарде.

ОДАКЛЕ ЖЕНА, ОДАТЛЕ И ДЈЕЦА

Перишићи у Голији су од Даковића с Грахова и са њима се рођакају. Особито су се познавали војводе Анто Даковић и Раде Перишић. Син Радов Љим једанпут пође за Рисан и сврати код војводе на конак, који га особито лијепо дочека кад дозна чиј је син.

У колико је Раде био и гледан, и јунак, и наочит, и домаћин и све оно добро и јуначко што би се једном човјеку приписати могло, у толико је његов син Аћим био сушта противност очева: млакоња, трбуљат, неугледан, — не што би човјек рекао да му није син, него да га Раде ни на пут није срио, ни њега ни његову мајку, — ето таква је несличност између њих била. Чуди се војвода: откуда та разноликост и несличност у свему између оца и сина. И војвода правилно оцијени, да то мора бити због тога, што се је Раде сигурно оженио од некога слабога братства, — па како није знао од кога се је братства оженио, рећи ће Аћиму:

— А да, синовче, нешто се не сјећам добро, одакле оно би твоја мајка?

— Моја је мајка, стрико, од Елека из Борча, рече Аћим отежући ријеч по ријеч.

— Елек, лелек... леле ти Раде, у ископани дом као што и јест, рече гласно војвода и дубоко утону у мисли размишљајући о томе, да је тачно као светиња она народна изрека: жени се од бољега од себе или који је раван теби, а дај ђевојку и горему од себе не би ли усојио пород.

ОДЛИКОВАЊЕ ПЕРКА МИЛОВИЋА

Чувени јунак из Грахова Перко Мирков познат је био као духовит човјек коме се нико није могао никад наругати. Једног дана дође Перко на Цетиње код Господара са једним Цуцом са којим се Перко почео прегонити. Тада ће Књаз рећи:

— Први пут Перко, кад дођеш на Цетиње даћу ти онај крст што сам ти обећао.

— Не вјерујем, Господару светога ми Јована, рећи ће Перко.

— Шта кажеш, Перко јадан? упита Господар.

— То што кажем Господару, одговори Перко, јер то што ми говориш то је све гола вересија. Ето имаш двадесет на прсима, па ми дај једног, ђаво га однио.

Књаз се насмије, скиде један Данилов орден па му га даде.

СРЕТНО ЛИ ЈЕ СТАРО ДОБА

Док још нијесу биле установљене обласне управе, обласни и капетански судови у Црној Гори, судску и управну власт вршили су изасланици Господареви. То су били људи, — махом својта Господарева, или својта својтина, — које је Господар слао у поједина мјеста, да суде и пресуђују спорове ако би било, и да истовремено и извршују те своје пресуде. Ти изасланици имали су једино плату од глоба које би од криве странке наплаћивали. Глоба је излазила како кад, ако је богатији парничар била је већа, — у противном мања. Та глоба или путнина, како су је звали, првјенствено се је наплаћивала.

Такав један изасланик господарев, Ђоко Савов с Чева, буде послат у Дробњак да сврши све спорове који буду били. Био је познат као човјек да ни највећој сиротици не би опростио своју путнину, која му је најмање износила четири талијера. Судећи и пресуђујући он једног дана дође и у село Дужи. Кажу му, да има некаква свађа између једног Мемедовића и једног Вилотијевића. Он као судска власт позове обојицу, ма да се нијесу тужили и спорили, и све свједоке. Слегло се цијело село из радозналости, да виде како ће судити господин Јоко и ко ће бити крив.

Послије „свестраног испита“ изасланик нађе да је крив за свађу Мемедовић и осуди га да му плати десет талијера за путнину. Сиромах Мемедовић објасни изасланику да нема нигђе ништа „при Црној Гори“, и да му ту глобу не може платити. Пошто сви присутни потврдише да збиља Мемедовић нема одакле платити глобу јер нема нигђе ништа, — господин Јоко преиначи пресуду и осуди Вилотијевића да му плати глобу од десет талијера.

— Ни ја немам нигђе ништа „при Црној Гори“ господине Јоко, и немам одакле то платити, рече му Вилотијевић.

Сељаци зајемчише и животом и чашћу да нема нигђе ништа и да се то од њега наплатити не може.

Нашао се изасланик на муку јер види да му пропаде путнина од десет талијера, и зацрвенио се у лице, а још јаче зацрвење кад чу да неки од сељака пукћу од смијеха. Опази једнога гђе се гласно смије и упита га:

— Како се зовеш ти, те се тако смијеш?

— Ја се зovem Бендераћ, рече му овај.

— Како живи овај Мандараћ упита он сељаке и би ли се имало одакле од њега наплатити ова глоба?

— Он добро живи, рекоше му сељаци.

— Е, онда ти Тандараћу да платиш ову глобу, пресуди изасланик.

— Зашто да ја платим господине Јоко, кад ја нијесам крив, нити сам се с ким свађао, поче да објашњава Бендераћ и престаде да се смије.

— Јеси крив, како да нијеси! Те још како! Ти си се у шаку кикотао док су се они свађали, а

и сад се кикоћеш, но одмах да донесеш да платиш ову глобу.

Бендераћ је платио ову глобу за Мемедовића и Вилотијевића, зато што се господину Јоку смијао, и што господин Јоко није могао да је од њих као од сиромаша наплати.

ПЕТАР ВУКОТИЋ И ИВО РАКОВ

Пошље књаз Никола војводу Петра Вукотића и Ива Ракова неком дипломатском мисијом у Беч. На путу изгуби војвода Петар велики дио новца који је понио за трошак. У путу па лађи војвода је био нерасположен и преко чибука размишљао ко зна о каквим догађајима. Тада ће му се приближити Иво Раков па ће му рећи:

— Немој се јадан био, Петре, утопити кад си тако замишљен.

— Ш' а не бих се ја утопио, да сам тебе, Иво, изгубио, а не што друго.

ОДГОВОР БАРЈАКТАРА НИКОВИЋА

Скупили се на Цетињу главари свих крајева Црне Горе. Позвао их бјеше књаз Данило на неки договор. Пошто су свршили службене послове изађу као обично у шетњу. Кад наиђу поред једног грчког гроба који бијаше доста широк рећи ће књаз Данило:

— Ајте, Црногорци, има ли међу вама, ко би овај гроб могао прескочити.

Покушај један, покушај други, али оста без успјеха.

— Покушајте људи из затрке дако који прескочи, рећи ће неко од главара.

— Немојте изатрке него измјеста му се баста,

додаде барјактар Јоле Никовић, па приђе гробу и прескочи га измјеста.

— Пазите, Црногорци нао се овај Пивљанин скорупа, па добро скаче, додаде један Катунјанин.

— Није тако, Црногорци, одговори барјактар, него Ерцеговке рађају јунаке од девет ока измјеста, а ваше изатрке рађају по овим главицама, па се нема шта виђети.

—:—

КЊАЗ НИКОЛА И СЕРДАР МОЈИЧИЋ

Када је књаз Никола дао своју кћер за Петром Карађорђевићем на Цетињу се тих дана десио и сердар Мојичић. Негђе у разговору Књаз га запита :

— Како ти се свиђа сердаре ово моје пријатељство са Карађорђевићем?

— Добро ваистину, воли бих је дат' њему да пљеве шеницу, но некоме да буде краљица...

— И ја тако мислим сердаре, опет ће књаз Никола. А сердар пошто се добро промисли наједном ће :

— Бог сами зна Господаре, какав ће бит' ултим овога пријатељства.

— Тако је, потврди књаз.

И за те ријечи књаз је уставно сердара неколико дана у двору на гозби. Према овоме разговору види се да су обојица имали различна мишљења. Краљ је мислио на повратак Карађорђевића на пријесто Србије, а сердар Мојичић на ово што се десило данас.

—:—

ЗБОГ ЈЕДНОГ УГОВОРА

Два сељака из Голије размијенили земљу и као што то обично бива, један добије бољи комад. Онај што је добио гори комад покаје се и једнога дана рећи ће ономе што је добио бољу земљу:

— Ја ћу да развалим уговор, јер сам добио слабију земљу.

— Ништа зато! Ти ако ћеш да развалиш уговор, ти треба три пута да речеш: „ја рекао, ја слагао“ — па ћу ти тек онда повратити земљу.

— Ја ћу рећи... Ја рекао, ја... поче овај да говори.

— Не, не! Не говори то, не дам ја да ти лажеш!

— Па што ми ти браниш да ја лажем кад хоћу, упита га овај.

— Е, хоћу ја да ти одржавам част и зато не дам да лажеш, објасни му онај, што је добио бољу земљу.

МАЛО МАРИЈАНОВИЋ О ВЕЛИКИМ ЉУДИМА

Миран, ни буву да не згази, Мало Маријановић посматрао је свијет на свој начин, свакако друкчије од ондашњих његових ратоборних савременика па би говорио: „Ето, војвода Лакић био је сфицер, па командир, па бригадир и војвода васојевићски — па ништа! У земљу као и остали. Лакић Лабовић би официр, па командир, па ађутант, — па ништа. Радуре Стаматовић лијеп глас, би учитељ, господар га изабра за посланика, — па ништа! Умријеће ка' ја.

Калуђер Лекић служи манастир, заштеје паре и подиже у свој завичај цркву — е то је нешто! Кад буде умро рећи ће потомак: „Живно је и био калуђер Лекић и подигао себи спомен“.

ДОСТА ЈЕ СРПСКОМ КРАЉУ ЈЕДАН СИН

Краљ Никола много је цијенио Ђока Вишњића голијског командира, и као јунака и као паметног и отреситог човјека. Дао му је био и надимак „Влаше“. Од задобивених рана у ратовима, Ђоко се је једва под старости кретао, и више је био у постељи него на ногама. Посљедњи пут дошао је да види Господара, који је дошао био у Никшић, али од болести и умора није могао да пође у двор „да приступи“, и чекао је да се одмори да би могао поћи. Господар чује за Ђока да је дошао и пође лично да види Ђока. Код њега се задржи око два сата, па између осталог Господар упита Ђока:

— Је ли, Влаше, колико имаш синова?

— Имам Господару, једног сина, и једно дијете, рече му Ђоко. Ово му је рекао зато што је Ђоко имао једног одраслог сина кога је био оженио и једног синчића од десетак година.

— Па доста, Влаше, у над' бога! У девет хвала у једног храна, што рекао наш народ! Ето Влаше, ни ја немам но три сина, па велим да је доста.

— И много је у тебе, Господару! Да је Бог дао да немаш него само једнога ја бих био задовољнији и веселији него што имаш три, — рече му Ђоко.

— Зашто?! упита га Господар зловолно и забринуту.

— Зато, Господару, јер се бојим једног зла. Зло је, Господару, што су наши цареви и краљеви имали повише синова па се ови између себе крвили и клали око круне. Због њих смо све изгубили. И царство нам је због њих пропало. Па, Господару, Иван-бег има два сина, — па шта би?! Станко се турчи да би добио круну; и тако браћа разорише

Зету. Да је Бог дао да је Иван-бег имао само Ђорђија, гђе би данас били? И ти, Господару, да си имао браће зло би по нас било. Доста је српском краљу да има само једног сина. Зато се ја бојим, Господару, што ти имаш три сина и рад бих био да немаш него само једнога.

ВОЈВОДА ИВО РАКОВ О ЖЕНАМА

Војвода Иво Раков Радоњић, потоњи је моћни представник знамените куће Радоњића из Његуша. Дошао Иво у Котор, па га као особито истакнута Црногорца позва неки Србин католик на ручак. Представио которанин Иву своју супругу, шјору Бету и Иво се само с њом рукује. Види то которанин па ће с чуђењем запитати Ива, како то да његову шјору не пољуби у руку, додајући: „Види се, војвода, да си дивљак, сви сте ви монтенегрини дивљаци“. Немајући ни трунке какве немирноће због оваквог поступка према шјори Бети, Иво ће урнебесним смијехом рећи которанину: „Бог с тобом, чудиш се што ти шјору нијесам пољубио у руку, а моја је жена сестра књаза Данила, а ја сам сенатор и војвода црногорски, па моја жена упрћена с дрвима или с бурилом воде свакога Његуша, кога сретете уз пут, пољуби у руку, па и мало дијете његушко мушко, а ти тражиш да ја твоју шјору пољубим у руку“.

НАДМУДРИВАЊЕ МЕЂУ ЦРНОГОРЦИМА

Једанпут кад су се код Господара, у „палац“ на Цетињу окупили главари и надмудривали један другог — рећи ће Господар:

— Знате ли, који је најдужи једногодишњи млаз (изданак). Сваки је нагађао како је знао; неко

вели вријежа од тикве, неко од диње; неко изданак од дивље лозе и т. д. Како се не могаху сложити, Сула Радов Радуловић из Комана, народни филозоф, који је дотле ћутао — напосљетку ће рећи:

— Нијесте погодили ни један од вас. Најдужа је једногодишња шибљика цријево јагњеће. Сви потврдише да је тако.

ЋЕД МИЊА И ЊЕГОВИ УНУЦИ

За вријеме док Спуж бијаше у турским рукама, књаз Никола би долазио чешће на Орју Луку.

Куда је књаз пролазио, налазаше се мала старинска кућа неког Миње Вујовића. Миња је био дочуо, да ће идућег дана рано изјутра, покрај његове куће наићи Господар. Он ти лијепо купи боцу ракије и на њу метне дуњу, па са своје двоје унуцади изађе на пут да чека Господара. Око неко доба ево ти Књаз, па чим виђе Мињу, нареди својој свити да се заустави.

— Добро јутро, ђеде Миња, рече Господар.

— Вазда ти добра срећа била Господару.

— А како си, ђеде Миња?

— Добро у твоје здравље Господару.

— А јесу ли то твоји унуци ђеде Миња?

— Јесу Господару.

— Ћеца од напретка рече Господар, окрећући се својој пратњи. Е па ђеде Миња, они ће те још мало одмијенити. Миња се мало осмјехну па ће рећи:

— Е хоће, божја ти вјера, Господару, али само од добре среће и слатког залогаја.

Господар се насмија па ће Мињи:

— А како то ђеде Миња?

— Господаре, и ти имаш синова, а ако Бог

да имаћеш и унука, па можда и праунука, па ћеш се сјетити Ђеда Миње и његових ријечи.

Господару ни мало не бијаху миле ове ријечи, зато одмах пошто је даривао Мињу продужи пут.

ДРАГА СПАСОЈЕВ О МИНИСТРИМА

Краљ Никола имао је навику да у свом добром расположењу задиркује поједине Црногорце, који не уживају његову владарску милост. Једног дана нађе се пред његовим двором Драга Спасојев, који је често пута тражио од краља да га постави за командира рудинског.

Краљ примијети Драгу, па му се обрати:

— Драга, ријешили смо ја и парламенат, да те поставимо за командира.

Знајући да му краљ није хтио дати командирство ни у оном времену кад је био у милости код њега, Драга се одмах присјети куд циља краљ, па ће он брзо краљу:

— Ја не знам што си ријешао ти и парламенат, Господару, али знам, да би ти љепше било, да се не спрдаш са мном, јер и ја бих се умио спрдат, само кад бих смио.

А, да ти нешто кажем Господару: „Ти си давао то командирство много грђим од мене, па се ја нијесам љутио на тебе, по сам ти остао вјеран и рад бих ти свако добро. А видиш те око тебе, показујућу на неколика министра, који стајаху око краља, кад би им мало поткануо плату, учињели би, кад би могли, да ти најдоњи кам од те куће буде најгорњи.

Послије оваквог одговора Драгина краљ скрену разговор на другу страну.

СЕРДАР МОЈИЧИЋ И ЦРНОГОРЦИ

Приликом једног засједања под бријестом на Цетињу, књаз Никола учини пробу са Црногорцима па ће рећи:

— Црногорци видите ли ону орлушину што се вије више нас?

Један велики дио од њих, који су требали да одговоре рекоше:

— Видимо Господару.

Тада ће књаз:

— Ма, видите ли, Црногорци, да ли је крсташ или благајлија, мени се чини да је крсташ?

Они исти који су рекли да виде орла потврдише да је заиста крсташ. Само је ћутао сердар Тодор Мојичић из Рудина. Био је обучен у народној ношњи, сукненој бијелој хаљини и широким гаћама; са сукненом кабаницом на раменима; главу запошио црвеним саруком, за коланом му сребрна леденица и ханџар. Пуши на чибук, али ништа не бесједи. Књаз Никола се мало поосврну па ће рећи:

— Сердаре, Тодоре?

— Заповиједај Господару, одговори сердар.

— Видиш ли ти, чоче, онога орла изнад нас, кога ја виђу? Сердар стави руку на чело, погледа лијево и десно па ће рећи:

— Ја га Господару, не виђу; душе ми мислим да га ни ти не видиш; јер ја виђу очима добро па ми не би умакао пред очима.

Господар се мало прибра па ће додати:

— Имаш право сердаре, орла заиста нема више нас, него сам само пробао Црногорце, како су ми вјерни и да ли по ајтару зборе.

ВИШИНА ЋЕ ТЕ КЛЕТИ НЕГО БЛАГОСИЉАТИ

Јуначка Црна Гора одликовала се јунаштвом и сиромаштвом у српском роду. Ове двије врлине црногорске, као сјенка пратила је прошња. Просили манастири, просиле владике и калуђери, просили су чак и главари. И просјаци којима је то занат, купили би се о благим данима на скупове народне и тражили свој дио. Највише их је било у Острогу, — кљастих, слијепих, каквих све није било. Кад би побожни народ о Тројичину дану дао своју љепоту Острогу, пребројили би сребро и злато митрополит Митрофан и поп Илија — као Господарев изасланик — то је био један важан државни посао па би паре послали „благајни“ на Цетиње. Оно мало солада (новчића), што би остало — пет, шест капа, по уобичајеној пракси, давало се просјацима, па ће поп Илија наредити да се сви просјаци намјесте и посједају на авлију у доњем манастиру, а он би лично пошао да присуствује диоби солада просјацима. Кад се поп Илија већ поодмакао, да не може чути разговор дружине с којом је сједио, узвикнуће Никола Пеков, познат са своје духовитости, заједљивости:

— Ајде, ајде, попе Илија дијели солде, вишина ће те клети, кад се вратиш отуд, него што ће те благосиљати!

ДОК ЈЕ УСТАША БИЋЕ ЦЕБАНЕ

Командир Ненад Дожић-Меденица док је био четнички харамбаша дошао једном у Манастир Морачу код архимандрита Димитрија, да тражи цебану за своју чету.

— Дошао сам, духовниче, да нам даш свети благослов и цебане из барутане, јер нам је на измаку.

— Ево Ненаде, понеси друштву мој благослов а ову џебану раздијели, но препоручи свакоме, да се џебана добро штеди, јер знаш како се она с мук-ом набавља.

— Знам, знам, духовниче, да благослов набављаш с Цетиња, а џебану чак из преко мора, али док је наше лијепе српске вјере, биће и благослова, а док је ове турчадије по Колашину мора бити и џебане. Овакву поруку пошљи на Цетиње од нас усташа.

ЧЕВЉАНИН И НОВА ПОЛИТИКА

Дошао један виши чиновник на Чево, за вријеме изборних агитација 1925. године. Међу осталим Чевљанима дође један стари Чевљанин па ће му рећи:

— Вала, господине, мени укидоше пенсију и нагрдише ме ка' иједног Црногорца.

— Пријатељу, можда си ти од ових противника Уједињења, рећи ће овај, него у којој си ти партији?

— Ја сам у оној, у којој је краљ.

— Али, знаш ли ти, пријатељу, да краљ није у партији и он је потпуно ван странака.

— Е, и ја ћу ту, одговори Чевљанин.

Чиновник се нађе мало у неприлици па ће почети да објашњава Чевљанину политичке партије па ће рећи:

— А, да ли би ти прист'о да идеш у партију којој ја припадам?

— Па хоћу, зашто не.

— Знаш ли ти, како се зове моја партија?

— Не, тако да си здраво!

— А, знаш ли ти, како се зове шеф наше странке?

— Не, тако да си здраво!

— Па добро, кад је тако, пристајеш ли бар да будеш чувар кутије наше странке на изборима?

Пошто чиновник објасни шта значи бити чувар кутије и како треба да на дан избора има што више куглица, Чевљанин ће послѣје малог одмора сасвим мирно одговорити:

— Ево, пријатељу, што ме видиш, задајем ти божју вјеру и ово ми окини, дохвативши се до брка, ако ко једном убаци куглицу, те ће је вадит поново преко мене живог.

НАЈБОЉИ МЕЂУ ПОПОВИМА

Позвао владика Раде велики број свештеника из Црне Горе на Цетиње. Пошто су завршили разговоре о држави и о цркви прећи ће на лична јунаштва и подвиге. Многи су истицали лично себе, хвалећи се са јунаштвом да је посјекао толико и толико глава, учествовао у толико и толико бојева и тако даље.

Владика Раде је само слушао и посматрао, док ће стари поп Лазар Мијушковић рећи:

— Ни једном ја свети владико не признајем да је бољи од мене; укопао сам осамдесет два брата свакога без главе.

Владици Раду и свештеницима ово би невјероватно да је поп Лазар укопао толико брата на овај начин те га замолише да наброји бар које зна. Поп Лазар поче набрајати као да чита, те ће владика:

— Е поне кад је тако имаш разлог.

ВОЈВОДА ЈОКСИМ КНЕЖЕВИЋ И ЊЕГОВА ОДЛИКОВАЊА

Војвода Јоксим Кнежевић био на Цетиње па му књаз дао неколико ордена, да подијели најбољим војницима у батаљону. Сви су очекивали, да ће позвати најбоље војнике којима ће дати одликовање. Међутим, војвода позове њих неколико, који су били најгори међу најгорима и одликује кога крстом а кога медаљом. Познатији војници почеше оговарати и давати примједбе за одликовање. Кад војвода чује за ово позове највиђеније војнике па ће им рећи:

— Нијесам ја дао ове ордене њима завазда, него само да их проносају, па нареди те војници одмах врате одликовања.

ЈУНАШТВО МИЛУНА МИТРОВА

Било је то 1876. године, састали се Кучи пред самом битком на Фундини. Једнога дана посматрали су са Фундине Подгорицу и велику турску војску око куле „Евендијнице“ у којој је био смјештен барут и оружје. Тада ће војвода Марко Миљанов рећи:

— Има ли Куча, који би отишао у Подгорицу, да запали „Ефендијницу“? Ово је војвода поновио три пута, али се нико није јавио. Тада се војвода обрати Милуну Митрову Радоњићу, да ли би он смио отићи, да је запали. Милун је био познат као највећи хајдук-харамбаша и лични јунак и без поговора пристаде на војводин предлог. За њим се јавише још тројица: Ђоко Мушкин и Васо Јанков Радоњић и Томо Лакићев Жиковић. Тако њих четворица упутише се у Подгорицу. Узели су нешто од арнаутског одијела, па са малим бременом сије-

на на леђима приђу на прве турске страже. Један је знао нешто турски и јави се стражи која их пусти и они прођу неопажено до саме барутане, обиђу врата и уђу унутра; узму нешто крпа и сијена и са трудом и кременом припале. Удаље се из логора на неколико стотина метара и стану очекивати ватру. Чекали су, али није било резултата. Тада се опет поврате у логор, уђу у барутану, истресу један фишек барута на труд, па се неопажено удаље. Али тек што су изашли из логора настаде тутањ муниције и ватра, да се цијела Подгорица тресла, тако да су све оближње куће попадале. Кучи су са Фундине посматрали како Милун Митров запали турску барутану и изврши једно дјело достојно највећих јунака.

У саму зору врати се Милун са друштвом, Кучи их дочекаше са плотунима и весељем како се не памти јер су се са њима били опроситили као да се никада више неће виђети.

СМАИЛ-АГА ЧЕНГИЋ И ВИДАК ЂАПАРА

Често купљење харача досади Дробњацима те убише Смаил-агу Ченгића: Тако једног дана код Ченгића дође на Пошћење и бану пред његов шатор Видак Ђапара. Бијаше дотјерао све непокретнине што је имао, па чак и једну бизу са „чакалицом“. Кад Смаил-ага то виђе са чуђењем се обрати Ђапари па ће рећи:

— Је ли бре, влаше, шта си то доћерао?

— Ја, честити аго, доћерао сам све што имам живо. Хоћу једном за вјечито да подмирим свој дио, одговори Видак.

— Добро влаше, кад је тако, али што си ону попадију са чакалицом довео?

— Чистити аго, чуо сам да има један нежењени кадија у Мостару, одговори Ђапара.

Присутни се запрепастише од чуда оваквом одговору и чекали су само наређење Сманл-агино па да му се осијече глава. На опште изненађење ага послѣ неколико тренутака размишљања обрати се Видаку па ће рећи:

— Стоку коју си ми доћерао поново поврати, а од данас па док ја управљам овим вилајетом нећеш плаћати харач.

КАРАЂОРЂЕ И ВОЈВОДА МИЉАН

Умро војвода Миљан Вуков. Са Цетиња пошло много главара међу овима: тада књаз Петар Карађорђевић, војвода Божо, војвода Илија Пламенац, војвода Машо Врбица, војвода Станко Радоњић, Перо Митров и још многи сердари и сенатори. Војвода Марко Миљанов био је у немилости код књаза Николе, па је од своје куће сам отишао. Стигоше и главари. Нико се нарочито не пита са војводом Марком који је сједио поред ватре, док су остали ушли у собу. Почеше разговори али највише о јунаштву, па позову и Марка Миљанова да уђе у собу. Марко уђе и сједне таман поред самих врата. Разговор се и даље продужи о војводама и јунацима, док ће кнез Петар Карађорђевић:

— Шта мислиш, ти војвода Марко, о јунацима и нашим војводама?

— Ваистину, додаде Марко Миљанов, наш народ је имао двије војводе: у Србији Карађорђа, а у Црној Гори Миљана Вукова. Војводе као што су војвода Божо, познати Илија, Марко Миљанов, Машо Врбица, војвода Станко, то су војводски мишеви, заврши Марко Миљанов.

Овај одговор нико није очекивао и би тежак присутнима.

РИЈЕЧ ВОЈВОДЕ МИЉАНА

Миљан Вуков Вешовић, војвода Васојевића прикупљао је порезу око Лима и слао је на Цетиње још онда кад је Колашин припадао Турцима и био „турски Спуж на сред Црне Горе“.

Зорне аге колашинске хтјели су да то спријече, па пошљу чете те убију војводи брата кад је ишао из Лијеве Ријеке за Нахију, планинама преко Комова, да донесе дацију од ондашњих капетана.

Био је студен дан испред зиме и снџег почео падати. Војвода Миљан, кад чује глас о братској погибији, покупи Љеворечане и све што је за оружје па пође к планини, а жени својој рекне да спреми све што треба, да буде у кући ватре и јела доста, јер ће људи доћи пометени и једва у доцну ноћ.

Комови су високо и војвода се с носилима мртвога брата не могне вратити у вече, него стигну тек у рану зору грдно умерни, пометени од зиме и поражени жалостију. Кад Миљан уђе у кућу не нађе како ваља ни огња да се огрију, дјеца спавају и жена с њима у постељу. Жена чекала сву ноћ у сузама па се заморила и легла.

Зачуђен разјарени војвода завика као махнит по кући: — Ха, рђе једне гђе ме обрука! Оваква је зар моја жена?! Она лежи кад ја гинем, ни мртва брата да ми пожали!

Жена се пробудила блиједа и уплакана лица, и преплашено скочила.

— Напоље, узвикну војвода, никад више моја! Напоље из дома!

Она се брзо склонила код војводине својте да ту нађе заштите од његовог гњева. Узалудно је било затим наваљивање рођака и пријатеља да војвода прими своју жену, која је иначе била вјерна супруга, добра мајка дјеци и сестра угледног главара и јунака васојевићског капетана Шуја Шћепанова Драговића. Родбина се сматрала тијем ударена по образу, и војводи се пријетило убиством. Кад су њему то казали и поново га наговарали да прими своју жену он је и тада одлучно одбио:

— Никад она више моја бити неће, рекао сам једном. А коме је до јунаштва ено град Колашин и Турци; тамо ћемо се огледати! И војвода Миљан убрзо заједно с војводом Церовићем напао је на Колашин и спалио га (1859).

Опет су доцније главари и пријатељи умољавали војводу да прими жену кући и опрости јој. Ангажовали су и књаза који је дочуо за пријетње о убијству, па се плашио да што не буде, те је позвао Миљана и утицао да попусти, али је он и тада остао при своме, одговарајући:

— Рекао сам ријеч, Господару, да она не може више бити моја жена, и не може.

Тако је и остало. Није је хтио никад повратити, и ако му је била изродила већ петоро дјеце (два сина — двоје војводе и три шћери с којима је добио најбоља пријатељства).

Како се зна у Црној Гори је у таквим случајевима од стране рода обично увијек следовала крвна освета, убиство или слично. Пријетило се и даље; ипак војвода је остао упоран. Књаз је бојећи се зла сад више, позвао Шуја Шћепанова и замолио га да се не свети. Овај је изјавио: „Учинена ми је највећа увреда, и оветио бих се кад би Ва-

сојевити имали још једнога Миљана Вукова мјесто њега, али пошто такав нема да се замијени ни за племе ни за државу, онда нећу“.

МОЛБА МАЦА ЛАЗАРЕВА

На Крушевцу крај Подгорице једнога дана краљ Никола смијени неколико старих капетана, а постави на мјесто њих нове младе људе. Ту се истог дана десио стари капетан кучки Мацо Лазарев Вуксановић, старији од свих смијењених капетана. Очекивало се да ће и Мацо бити истог дана смијењен. Глас се је тако и пронио. Мацу тешко и напосљетку се ријеши да пита Господара. Обилазио је око двора дако види Господара на прозору. У друштву са Мацом било је и неколико његових пријатеља. Наједанпут краљ се помоли на прозор. Мацо, чим то спази повикне из гласа:

— Господару, за живот твојих синова и срећу Црногораца, немој да ми узимаш капетанство и да ме овако стара закопаш, прије него ми приспјене оно дијете (унук Мацов). Господару, сјети се, да сам ја за турско доба, када нијесам смио пролазити преко Моста Везирова ишао преко Љеса Пиперских на Морачу, па преко Комана и Загарча долазио на Цетиње и доносио ти гласове како да се боримо са турском силом. Кад доћеш на Цетиње, Господару, завири у праг твоје куће, па ћеш наћи урезане прсте Мацове.

Господар се нађе у неприлици па ће рећи:

— Е, нећу Мацаре, тако ми бога, док ти унук не стигне

СМРТ АРАМБАШЕ МАРКА БУКАНОВИЋА

Наступила неродна година у свим крајевима Црне Горе, а нарочито у Чеву и Цуцама. Потраже они једнога дана преко изасланика жито на вађевину од никшићских „Грађана“. Ови им одговоре да ће им жито дати, али само под условима, ако им пошљу у таоце арамбашу Марка Букановића; он им је гаранција довољна за жито на вађевину. На Чеву се ова порука прими са тешким срцем, али се најзад пристало. Арамбаша Марко одговори са своје стране да се радо жртвује за своју браћу.

У Никшићу арамбашу Марка приме лијепо и одреде га, да станује код једног истакнутог Љуце, који је имао жену и два синчића. Убрзо се толико спријатеље, да је арамбаша Марко сматран као члан породице. Како наступише дани православног Божића, а Љуца је знао како овај празник славе Црногорци, упитаће арамбашу Марка:

— Арамбаша!

— Ево ме беже!

— Брзо ће ти Божић арамбаша?

— Знам, беже, тачно кад ће, али шта ћу, кад се мора овако.

— Вала, арамбаша, одговори Љуца знам да ти је тешко, али турске ми вјере, мило ће ми бити ако у мојој кући прославиш твој Божић, зато све што ти треба ишти и ништа не заборави. Послије овога није прошло ни неколико дана, а у чаршији се расчује шта је Љуца обећао арамбашу Марку. Једном „Грађанину“ ово се не допаде и намисли да убије арамбашу „крмка“, и да му не дозволи прославу Божића у њиховој Мали. И кад дође бадње веча, прошуња се Љуциној кући, узме стубе и кроз један прозор намјести своју шешану. У оцак-

лији поред наложеног бадњака сједио је арамбаша Марко, и на крилу је држао настаријег Љуциног синчића. „Грађанин“ опали шешану и погоди и дијете и арамбашу, да се обојица мртви превале на бадњаке.

Видећи у чему је ствар, Љуца нареди жени, да ником не говори ништа, па сјутра дан оде право у „Каву“ гдје су се скупљали „Грађани“, па ће рећи :

— Муштулук вам „Грађани“, неко је синоћ у мојој кући убио оног „крмка“ арамбашу, е га више не могах трпјети; да знам ко је то био бих му дао двије златне леденице?

Наједанпут ће онај „Грађанин“, што је убио арамбашу, сав срећан изаћи да се пријави за награду. Тада ће Љуца одједном повикати:

— Ево ти их и срећне ти биле!

Опали и обадвије му саспе у груди.

Није прошло неко вријеме, дођу сестре арамбаше Марка на жалбу и почну тужити и баш да чује капетан Мушовић:

— Убила те твоја вјера,
капетане

— Што ми уби брата мога
проклет био.

Тада ће Мушовић:

— Амин, каурко, амин.

Послије ових ријечи капетан Мушовић нареди те извуку два топа и обрне на Малу, гдје су живјели убице арамбаше Марка.

ЈЕДНА ВОЈНИЧКА СМОТРА

Војвода Лазар Сочица нареди командир у пољско-пикшићском Баћу Мићуновићу да „учини смотру“ у свом баталиону. Командир Баћо окупи баталион класира војнике, и од резервиста одузме пушке. У резерву је преводно војнике: болесне, неспособне, старе преко 60 година, као и оне који му у рату нијесу ваљали ништа, и ако су били тјелесно здрави и још држећи људи. Од ових посљедњих био је и зет Баћов, коме Баћо одузме пушку и преведе га у резерву. Војвода потврди овај списак Баћов и нареди да се окупи баталион „на фронт“. На „зборно мјесто“ окупио се цио баталион. Многи су резервисти дошли да се пожале војводи, што су им одузете пушке, и да моле да им се поврате. Војвода сваког одбије. Дошао и зет Баћов, па не смије да проговори Баћу да му поврате пушку, а војводу не може да види на само јер је стално с Баћом, те он замоли четног официра да овај замоли војводу, ма да не чује Баћо, да му поврате пушку. Официр увреба прилику кад се Баћо одвоји од војводе, па он код војводе престави случај: да је Баћо том зету одузео пушку да се други војници не би бунили, и да би требало да му се поврати. Војвода то одобри и зет Баћов сав срећан ступи с пушком у фронт.

Официр командује баталиону: мирно. Цио баталион стане мирно. Војвода и Баћо поизмакли се од строја па посматрају како се војници уче. Опет официр командује: пушке на раме. Сви војници дигну пушке на раме, утркивајући се који ће је прије дићи. И војвода и Баћо задовољни обуком. Официр командује: пушке к пози. Сви војници донесу пушке к пози, опет утркивајући се који ће је прије

скинути, осим зета Баћова који је не миче с рамена, ваљда да виде војници да му је пушка повраћена...

Баћо не зна да му је војвода зету пушку повратио, па се чуди који то од војника, које је он оставио у прву и другу класу, може бити да не зна да донесе пушку с рамена к нози, као што су то урадили остали војници, па ће пријекорно рећи да цео баталион чује:

— А који је оно те не ради што и остали војници раде, пушка му данас очи избила?

— Оно ти је зет, командире, рећи ће му официр.

Баћо промисли да му је зету неки од четних официра повратио пушку, да би му се удобрио, па се љути како је то смјело бити без његова знања и одобрења, и да би га изобличио пред цијелим баталионом како је смио мијењати његова наређења, рећи ће још јачим гласом:

— А ко му је даде отац му.....

— Војвода, командире, одговори официр.

— Не велим ја, чоче, ко му даде пушку, но ко му даде сестру, рече Баћо изненађен одговором официра.

— Па ти си му је дао, рече му неки од војника.

— Па пека мени то буде што сам рекао, чоче, а не никоме другоме, одговори Баћо сав црвен од љутине.

Војвода се много смијао тој Баћовој љутњи и причи, и нареди, да зета Баћова не преводe у резерву док сам то не затражи.

ВОЈВОДА ПЕТАР И ОКУПАЦИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Окупира Аустрија Босну и Херцеговину, кнез Никола нерасположен и незадовољан не зна како да каже и обзнани овај велики удар Црној Гори и цијелом Српском Народу. Позове многе главаре у оцаклију, па ће отпочети излагати трагичну судбину нашег народа од Косова. Сви су ћутали, док ће војвода Петар Вукотић преко чибука:

— Ја, љуђи, друкчије мишлим. Силним босанским агама и беговима није могла ништа велика турска империја; нијесу им могли ништа паше и везири, а шта би им ми могли? Нека то уреди мало Аустрија, па нека нам их остави бар како ваља. Сви се згледаше, а војвода Петар ману још једном преко чибука као да чита догађаје будућности. На томе се ово питање те вечери заврши.

ЦРНОГОРЦИ О ЦАРУ ОД РУСИЈЕ

Једном по повратку из Русије, окупило се под бријестом око краља много Црногораца, међу којима и војвода Симо Баћовић. Краљ почео да им прича, како је ишао у лов с царом Александром III и једном приликом кад се враћао из лова обје чизме су му се преломиле од великог мраза.

— А каква те сила наћера, да идеш у лов по таквом времену Господаре, рећи ће војвода Симо.

— Не би моја воља Симо, — одговори краљ Никола.

— Ја сам бајаги мишлио да твоју ријеч не смије нико преправит — опет ће војвода Симо.

— Ето смије Симо, само онај Самодржац што влада над 150 милиона Словена, одговори Господар.

Сви присутни се на то згледаше стварајући у својој машти фигуру великога цара од Русије.

НАЉУТИО СЕ НА ГОСПОДАРА

Милун Новов Вешовић, командир и капетан Лијеве Ријеке, познати јунак, који је шездесет прве године ишао са триста Васојевића под оружјем преко Саниака у Србију и отуда их опет вратио с много борбе и крви, буде позват на Цетиње због неке давије. Књаз се срдито извиче на Милуна, и овај изађе љут из двора.

Сјутра дан ујутру он се крене за Васојевиће и не „приступи“ пред полазак Господару. Књазу је било жао и пошаље перјанике да га врате и зову у двор. Перјаник га стиже и достави му:

— Командире, зове те Господар у палац.

— Нијесам ја командир већ пет година, но реци ти Господару да ја нијесам заборавио ни кад ми је узео баталион седамдесет шесте, зато што сам бранио оне васојевићске јадове око Лима да их не сијеку Турци, а сад му се не допада ни кад судим (Милун је прије објаве рата зачетио био кавгу на границу и зато био смијењен с баталиона а на мјесто његово дошао војвода Тодор Миљанов).

— Ајде да пођемо, па ће то Господар исправити, бјеше му те жао.

— Не идем ја ни крочит тамо. И да Бог да ни се никад више очи не виђеле!

— За Бога како ти то збориш за књаза, зачуди се перјаник, а многи с твога краја да га види би се сматра' срећан.

— Како? нијесам му ваљао прије, не ваљам му ни сад; ма ни он мени, кад оће тако.

— Ајде да идемо, милостив је Господар додаде опет перјаник.

— Ни крочит, моја нога неће данас тамо. И лијепо му све реци.

Перјаник ману главом и врати се, а љеворечки главар продужи дома, љут и на себе и на Господара.

Послије годину дана књаз пролазећи кроз Подгорицу виђе Милуна и посла перјаника за њега. Кад му увријеђени главар приђе, рече му књаз иронично:

— Милуне, ти си зборио да ни се никад више неће очи лиђети, па ево данас.

— Ја сам рекао за Цетиње и твој палат, Господару, а ово је пазар Брда и Арбаније, одговори он на чуђење перјаника, како да ти се долази кад ћераш од себе.

— Неће тебе Господар, окрене књаз на шалу, да би се измирили.

ВОЈВОДА ЂУКАН ОПРАШТА ЖИВОТ СВОГА СИНА

За вријеме похода Мамут-паше на Мартињиће 1796 године главну одбрану су дали Бјелопавлићи под командом свога војводе Ђукана Радовића. Дошла је помоћ и од осталих племена па и од Катунџана. Турци су били тучени „до ноге“. Али како у овом времену носаху подједнаке капе и Турци из црногорских крајева као и сами Црногорци, то се у оном покољу послје пораза није знало ко је непријатељ, а ко је Црногорац. Сјекли су само ко више глаза. Кад се сврши битка свако је приказивао своје јунаштво. Један Катунџанин донесе осјечену главу, необичну и по величини и по изгледу. Сви се згледаше док ће војвода Ђукан:

— Е, јуначе, то је глава мога сина Бега.

Сви главари скочише, настаде права узбуна, као да је Катунџанин намјерно посјекао војводина

сина. Све устаде на покољ и освету против Катуњана. Али се војвода прибра па ће се обратити Бјелопавлићима: „Браћо Бјелопавлићи, ја опраштам живот свога сина Бега. Случајном судбином изгубио је живот борећи се противу Турака. Катуњани су наша браћа, дошли су нам у помоћ и само заоудес је ово данас припресио његовом оцу. Још једном ја праштам и ви сви опростите.

Сви послушаше војводу Ђукана те се тако избјеже покољ између Бјелопавлића и Катуњана:

ЦРНОГОРЦИ СВУДА О ЈУНАШТВУ

У једној колонији у Сјеверној Америци било је приличан број и наших Црногораца. Једне вечери њих неколицина како су заједно становали отпочну разговор о јунаштву и о јунацима. Говор отпочне најзад о случају војводе Јакова Дакловића и његовој предаји из познате пећине код Граховца. Једни су тврдили, да се морао предати, док су други доказивали да се није морао предати.

— Јест! Није! морало се понављати и доказивати, као о јунаштву.

Кад су видјели да ниједна страна не попусти и да свако остаје при своме, прекину разговор и легну. У неко доба устане један од оних, који је заступао мишљење, да се војвода Јаков морао предати, па стрпа читаву гомилу старих хартија и других дроњака и запали у сред собе у којој су његови противници спавали. Закључа врата и стане пред њима мирно ослушкивати шта ће бити. Не прође ни неколико тренутака, а већ почну запомагати:

— Отварај у име светог Василија Острошког, задависмо се!

— Не отварај, више овај испред врата, него је ли се морао предати?

— Није одговарају они огорчено као икад.

— Је ли се морао, понавља овај испред врата. И кад овај неколико пута понови питање, ови једва одговорише:

— Јест, повикаше сви из једног гласа, него отварај, ако си Црногорац.

Врата се отворише и тако се ријеши питање о предаји војводе Јакова.

Прочитано:

Лашенович.

штуд. М. П. Ожарније

Ветине 30-III-19

1936

179

166

